ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΕΤΟΣ Α'. Συνδρομὴ ἐσησία προπληρ:—Ἐν Ἀθήναις δραχ. 6 —Ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις δρ. 8. Ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ φρ. χρ. 10. Ἑξάμηνος φρ. χρ. 6. Τιμὴ φύλλου λεπτὰ 25. ΤΕΥΧ. ΣΤ'.

Διευθυντὴς καὶ Ἐκδότης: ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΣ ΧΡ. ΚΟΚΚΟΛΑΤΟΣ

Γραφεῖον ἐν τῇ Λεωφόρῳ Πανεπιστημίου παρὰ τὸ Ἀρσάκειον. Ἀριθ. 63.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τὰ φυτὰ καὶ ζῷα (ἡ βιόσφαιρα) ὡς γεωλογικὸς παράγων, ὑπὸ Κ. Μητσοπούλου. — Ἱστορικά, ὑπὸ Κ. Παπαρρηγοπούλου.— Περὶ Πανεπιστημίου ὑπὸ Σπυρίδωνος Βάση.—Κριτικαὶ παρατηρήσεις εἰς τὰ ἀποσπάσματα τῶν Ἀττικῶν κωμικῶν ὑπὸ Γ. Α. Παπαβασιλείου.—Προλεγόμενα τῆς Ἀνατομικῆς τοῦ Λ. Παπαϊωάννου.—Σκέψεις τινὲς ἐπὶ τοῦ ἑλώδους αἱμοσφαιρινουρικοῦ πυρετοῦ ὑπὸ Σπυρ. Κανέλλη.—Ἡ ἐν τῷ δράματι ἑνότης πράξεως, χρόνου καὶ τόπου ὑπὸ Θ. Μ. Οἰκονόμου. —Ἔπος, ὁ Ἐπαίτης ὑπὸ Μ. Καΐρου.—Ἡ λύσσα κατὰ μετάφρασιν Χρ. Θ. Βασιλάδου. Βιβλιογραφίαι.—Διατάξεις. — Εἰδοποιήσεις. κ τ λ. —

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17 Φεβρουαρίου 1888.

ΤΑ ΦΥΤΑ ΚΑΙ ΖΩΙΑ

(ἡ βιόσφαιρα)

ΩΣ ΓΕΩΛΟΓΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΩΝ

ὑπὸ τοῦ κ. Κ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

τακτικοῦ καθηγητοῦ τῆς Ὀρυκτολογίας καὶ Γεωλογίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ κτλ.

—

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον τεῦχος).

Ἡ διηνεκὴς αὕτη διὰ ζῴων, φυτῶν καὶ ὀρυκτῶν κυκλοφορία τῆς ὕλης ἐπιδρᾷ κατὰ διαφόρους τρόπους ἐπὶ τῆς γηΐνης ἐπιφανείας καὶ μεγάλας ἐπ' αὐτῆς ἐπιφέρει ἀλλοιώσεις καὶ ἀνατροπάς, ὡς διδάσκουσι πλεῖστα παραδείγματα.

Τὰ ἐπὶ βράχων, πολλάκις σκληροτάτων, φυόμενα φυτά, μικρὰ ἢ μεγάλα, ἐμπηγνύοντα ὡς σφῆνας τὰ ριζίδια αὐτῶν ἐντὸς τῶν λεπτοτάτων τοῦ πετρώματος ῥηγμάτων, δύνανται ν' ἀποκόπτωσι καὶ καταρρίπτωσιν ἐξ αὐτῶν μεγάλα τεμάχια πετρῶν, τὰ ὁποῖα παραλαμβάνον ἀκολούθως τὸ ὕδωρ μεταβάλλει διὰ τῆς μηχανικῆς καὶ χημικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας εἰς *τροχαμάλους, κροκάλας, ἄμμον* καὶ *ἰλύν*. Τὰ σηπόμενα φυτά, ἐκλύοντα ὀξυάνθρακα, καθιστῶσιν ὀξυανθρακομιγὲς τὸ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταπίπτον ὕδωρ, καὶ ἐπαυξάνουσιν ὡς ἐκ τούτου τὴν ἀπορρευστωτικὴν αὐτοῦ δύναμιν. Τὰ *ζῶντα* φυτά, παραλαμβάνοντα τὸν ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ ὑπάρχοντα ὀξυάνθρακα, ἐκλύουσιν ὀξυγόνον καὶ καθιστῶσι τὴν ἀτμόσφαιραν ἐπιτηδείαν πρὸς ἀνάπτυξιν ζῴων τελειοτέρου ὀργανισμοῦ.

Τὰ δὲ κατὰ τὴν σῆψιν τῶν νεκρῶν φυτῶν ἀναπτυσσόμενα χημικὰ προϊόντα, ἐνεργοῦντα ἐπαναγωγικῶς ἐπὶ διαφόρων μεταλλικῶν ἁλάτων, *παράγουσι νέα ὀρυκτά*. Εἶνε δυνατὸν π. χ. *ὀξυθείωμα μολύβδου* (ἀγγλεσίτης = $PbSO^4$) νὰ μεταβληθῇ εἰς ἔνθειον μόλυβδον (γαληνίτην, PbS), *ὀξυθείωμα σιδήρου* (μελαντηρία, $FeSO^4,+7aq$) εἰς ἔνθειον σίδηρον (σιδηροπυρίτην FeS^2) καὶ *ὀξυθείωμα ψευδαργύρου* (γοσλαρίτης, $ZnSO^4=7aq$) εἰς ἔνθειον ψευδάργυρον (σφαλερίτην ZnS) Διὰ τοῦτο εὑρίσκομεν γαληνίτην, ἐνίοτε δὲ καὶ σφαλερίτην, εἴτε ὡς *ἐπάνθημα* ἐπὶ λιθανθράκων, εἴτε ὡς *ἀναπλήρωσιν* ῥηγμάτων, ἢ *ἐπιφλοίωσιν* παλαιῶν ξύλων μεταλλείων. Προσέτι τὰ σηψιγενῆ, προϊόντα φυτῶν διαφόρων, διὰ τῆς ἀποκαθαρτικῆς αὐτῶν ἐνεργείας δύνανται εἰς πολλὰ ἅλατα μετάλλων βαρέων νὰ δώσωσι τὴν μεταλλικὴν κατάστασιν. Διὰ τοῦτο π. χ. εὑρίσκονται κορμοὶ κωνοφόρων δένδρων τῆς *δευτερικῆς περιόδου τῆς Φραγκεμβέργης* (Hessen), ἀποτελούμενοι ἐξ ἐπαλλασσόντων στρωμάτων *χαλκολαμπρίτου* (ἐνθείου χαλκοῦ ἀργυρομιγοῦς), *ἐνανθράκου τινὸς ὕλης καὶ λεπτοτάτων λεπίων αὐτοφυοῦς ἀργύρου*. Ἐν τινι μεταλλείῳ τῆς Τενέσσης (Ducktown, Β. Ἀμερικὴ), ὅπερ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν διετέλει πλῆρες ὕδατος, παρετηρήθη μετὰ τὸν καθαρισμὸν αὐτοῦ, ὅτι τὰ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ὑπονόμων χρησιμεύοντα ξύλα ἔφερον μεταλλικὸν χαλκὸν ὑπὸ βοτρυοειδῆ σχήματα.

Καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ζῳϊκαὶ οὐσίαι ἐν σήψει διατελοῦσαι, ἐνεργοῦσιν ἐπαναγωγικῶς ἐπὶ μεταλλικῶν ἀπορρευστώσεων. Οὕτως ἐξηγεῖται ἁπλούστατα, διατὶ τὰ κελύφη ἀμμωνι-

τῶν, γαστεροπόδων, βραγχιοπόδων καὶ διθύρων εἶνε μεταβεβλημένα εἰς σιδηροπυρίτην, καὶ τὸ ἐσωτερικὸν πολλῶν μαλακίων πλῆρες γαληνίτου ἢ σφαλερίτου. Παράδειγμα διδακτικώτατον τοιαύτης ἀποκαθάρσεως μετάλλων παρέχει ὁ *χαλκομιγὴς σχιστόλιθος τοῦ Χάρτζου* (Β. Γερμανία). Κατὰ τὴν δυαδικὴν περίοδον ὅρμοι τῶν μερῶν τούτων ὠκεάνειοι καὶ ἀβαθεῖς, ἐνῷ ἐπὶ τοῦ βυθοῦ αὐτῶν κατεκρημνίζετο ὁ ῥηθεὶς σχιστόλιθος, ἐπληρώθησαν ἀπορρευστώσεων ἁλάτων χαλκοῦ, σιδήρου, ἀργύρου, νικελίου καὶ κοβαλτίου, αἵτινες ἐδηλητηρίασαν τὰ ὕδατα καὶ γενικὸν ἐπέφερον θάνατον ἐπὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ζώντων ἰχθύων ἑτεροκέρκων γανοειδῶν, ἰδίως *παλαιονίσκων* καὶ *πλατυσώμων*. Τὰ πτώματα τούτων σηπόμενα ἐπὶ τοῦ βυθοῦ νήργησαν ἐπαναγωγικῶς ἐπὶ τῶν μεταλλικῶν ἀπορρευστώσεων καὶ κατεκρήμνισαν τὰ ῥηθέντα μέταλλα καθαρὰ ἢ ἡνωμένα μετὰ θείου. Ταῦτα καταπεσόντα περιεκάλυψαν καὶ ἀπεμετάλλωσαν τὰ σώματα[1] τῶν νεκρῶν ἰχθύων καὶ διέσωσαν ταῦτα ἄχρις ἡμῶν —

Ἡ σῆψις ὀργανικῶν οὐσιῶν δύναται νὰ ἐπαναγάγῃ καὶ ὀξυθειώματα καλίου, νατρίου, ἀσβεστίου κτλ καὶ νὰ μεταβάλῃ ταῦτα εἰς ἔνθεια μέταλλα. Κατὰ τὴν χημικὴν ταύτην ἀντίδρασιν ἀναπτύσσεται καὶ *ὑδρόθειον*, ὅπερ μεγάλως ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν ὀρυκτῶν. Μέρος τοῦ ἀερίου τούτου παραλαμβανόμενον ὑπὸ τῶν ἐν τῇ λιθοσφαίρᾳ κυκλοφορούντων ὑδάτων, φθάνει ἐν μέρει ἄχρι τῆς γηΐνης ἐπιφανείας καὶ ἀποτελεῖ *θειομιγεῖς πηγάς*, π. χ. τοῦ *Ἀκυϊσγράνου*, τῆς *Βάδης*, *Λίντζης* (Κυλλήνης).[2] Τινὲς τῶν πηγῶν τούτων κατακρημνίζουσι καὶ θεῖον αὐτοφυὲς ὑπὸ μορφὴν λευκῆς ἰλύος. Ἕτερον μέρος τοῦ ὑδροθείου εἰσερχόμενον μετὰ τῶν ὑπογείων ὑδάτων εἰς ῥήγματα καὶ κοιλώματα τῶν πετρωμάτων, ἐν οἷς ὑπάρχουσιν ἀπορρευστώσεις ὀξυανθρακικῶν καὶ ὀξυπυριτιακῶν μετάλλων, κατακρημνίζει ἐκ τούτων τὰ μέταλλα καὶ συντελεῖ πρὸς σχηματισμὸν κοιτῶν (φλεβῶν, κοιτατμάτων, ὑπενσωρευμάτων) μολύβδου, ἀργύρου, χαλκοῦ, ψευδαργύρου κτλ.

Παράδειγμα διδακτικώτατον δεικνύον στενοτάτην σχέσιν μεταξὺ ζώων, φυτῶν καὶ ὀρυκτῶν παρέχει τὸ *ὀξυφώσφορον*. Τὸ ὀξὺ τοῦτο ἀποτελοῦν οὐσιῶδες συστατικὸν τῶν ὀστῶν θηλαστικῶν ζώων καὶ πολλῶν ὀρυκτῶν (ἀπατίτου, βιβιανίτου, βαγνερίτου, πυρομορφίτου κτλ.) τελεῖ κανονικώτατα κυκλοφορίαν ἀπὸ τοῦ βασιλείου τῶν ὀρυκτῶν εἰς τὸ τῶν φυτῶν καὶ ἀκολούθως εἰς τὸ τῶν ζώων, ὅπως μετὰ θάνατον τούτων ἐπανέλθῃ εἰς τὴν γῆν. Καὶ τὰ μὲν χερσαῖα φυτὰ παραλαμβάνουσι τὸ ὀξὺ τοῦτο ἐκ τοῦ ἐδάφους[3] καὶ τῶν ἐν αὐτῷ κυκλοφορούντων ὑδάτων, τὰ δὲ ὑδρόβια ἐκ τοῦ ὕδατος. Ἐκ τούτων ἀκολούθως τὰ φυτοφάγα ζῷα τοσαύτην ποσότητα παραλαμβάνουσιν ὀξυφωσφόρου, ὥστε τὰ ὀστᾶ βοὸς ἐμπεριέχουσι 13 χιλιόγραμμα καὶ πλέον ὀξυφωσφορικῶν γεῶν.

Διὰ σήψεως δὲ καὶ διαλύσεως ὀργανικῶν σωμάτων ἀποχωρίζεται τὸ ἐν αὐτοῖς ἐνυπάρχον ὀξυφώσφορον, ὅπως ἐπανέλθῃ εἰς τὸ βασίλειον τῶν ὀρυκτῶν καὶ ἀποτελέσῃ διάφορα ὀρυκτὰ ὀξυφωσφορικά. Τοῦτο π. χ. ἐπιβεβαιοῖ ἡ παρουσία τοῦ ὀρυκτοῦ *βιβιανίτου* (ὀξυφωσφόρωμα σιδήρου) ἐντὸς τῶν ὀστῶν ἐργάτου τινὸς φονευθέντος πρὸ ἐτῶν ἕν τινι μεταλλείῳ μολύβδου καὶ ψευδαργύρου τῆς ἄνω Σιλεσίας.[4]

Τὸ ὕδωρ ἐν γένει τό τε θαλάσσιον καὶ χερσαῖον ἐκτὸς τῶν ἄλλων αὐτοῦ συστατικῶν ἐμπεριέχει πάντοτε ἐν ἀπορρευστώσει καὶ ἐλαχίστην ποσότητα ἀσβέστου, εὑρισκομένης ἐν αὐτῷ ὡς *διοξυανθράκωμα ἀσβεστίου*. Φυτὰ ὑδρόβια (βρύα, χαραὶ) ἔχοντα ἀνάγκην ἀνθρακικοῦ στοιχείου πρὸς θρέψιν τοῦ σώματος αὐτῶν, παραλαμβάνουσιν ἓν μόριον ὀξυάνθρακος ἐκ τοῦ ῥηθέντος τῆς ἀσβέστου ἅλατος καὶ ἀναλύουσι τοῦτο εἰς ἀνθρακικὸν στοιχεῖον, ὅπερ ἐναπομένει ἐν τῷ φυτῷ καὶ εἰς ἐλεύθερον ὀξυγόνον ἀπερχόμενον. Οὕτως ὑπολείπεται ἐν τῷ ὕδατι μονοξυανθρακικὴ ἄσβεστος, ἥτις καθὸ δυσκόλως ἀπορρευστουμένη, κατακρημνίζεται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἰδίου φυτοῦ καὶ ἀποτελεῖ ἐπ' αὐτοῦ ἐπιφλοίωσιν.

Ἀνάλογον ἐνέργειαν τελοῦσι καὶ τὰ *διάτμητα* (Diatomeen), ἅτινα, κείμενα μικροσκοπικά, ἀποτελοῦσι πολλαχοῦ γῆς (Βιλὶν ἐν Βοεμίᾳ, Βερολῖνον) στρώματα παχύτατα ἐξ ὀξυπυριτίου. Οἱ ὀργανισμοὶ οὗτοι, ἀνήκοντες εἰς κατωτάτην φυτολογικὴν κλίμακα, πολλαπλασιάζονται εἰς πελωρίας ποσότητας διὰ τμήσεως τοῦ σωματίου αὐτῶν. Τὰ μικροσκοπικὰ δ' αὐτῶν σωμάτια ἀποτελούμενα ἐξ ὀξυπυριτίου, συλλέγονται πολλάκις εἰς στρώματα ἑνὸς μέτρου καὶ πλέον, σχηματίζοντα γῆν τινα ἰσχνήν, ἣν οἱ ὀρυκτολόγοι *γεϋσερίτην* καὶ *στιλβωτικὴν γῆν* καλοῦσιν. Εὑρέθη ὅτι ἐντὸς ἑνὸς κυβικοῦ ἑκατοστοῦ τοῦ μέτρου τῆς στιλβωτικῆς γῆς τοῦ *Bilin* ὑπάρχουσιν 23000 ἑκατομμύρια διατμήτων. Ἀναπτύσσονται δὲ ταχύτατα, ὥστε εἰς μίαν ἡμέραν ἐξ ἑνὸς ἀτόμου γεννῶνται 4000 νέα ἄτομα, καὶ ζῶσιν ἐπὶ τοῦ πυθμένος λιμνῶν, ἑλῶν, ἐναχοῦ δὲ καὶ ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης, εἰς μεγάλας ποσότητας.

Ὅλως ἀντίθετον ἐνέργειαν τούτων ἐξασκοῦσιν ἐπὶ τῶν διαφόρων τῆς γῆς πετρωμάτων τὰ *λιθοφάγα ὄστρεα*· ταῦτα διαβιβρώσκοντα βραχώδεις ἀκτὰς διευκολύνουσι τὴν ὑπὸ τῶν ὑδάτων γινομένην χημικὴν καὶ μηχανικὴν ἀλλοίωσιν μεγάλων τῆς λιθοσφαίρας μερῶν. Ἐπίσης ἀλλοιώσεις οὐσιώδεις ἐπὶ τῆς γηΐνης ἐπιφανείας ἐπιδρῶσι καὶ πολλὰ ἄλλα ζῷα τελειοτέρου ὀργανισμοῦ. Καὶ οἱ μὲν κόνικλοι, ἀλώπεκες, ἀρκτόμυες, ἀσπάλακες, μυογαλαῖ καὶ ἄλλα ζῷα ὀρύττουσιν ἐν τῇ γῇ κοιλότητας ἢ ὑπογείους διόδους, οἱ δὲ *τερμῖται* καὶ πρὸ πάντων οἱ *κάστορες* κτίζουσιν ἐπὶ τῆς γῆς λόφους κωνοειδεῖς ἐκ πηλοῦ, οἵτινες οὐ σμικρὰς ἀλλοιώσεις ἐπιφέρουσιν. Οἱ κάστορες μάλιστα ὅπως προφυλάξωσι τὰς φωλεὰς αὐτῶν ἐκ τῆς καταστρεπτικῆς τῶν ῥείθρων καὶ ποταμῶν ἐνεργείας, ἀνεγείρουσι μετὰ πολλῆς τέχνης προχώματα, τὰ ὁποῖα οὐ μόνον ἕλη καὶ λίμνας, ὡς ἐν Β. Ἀμερικῇ, ἐσχημάτισαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ῥοὴν πολλῶν ποταμίων μετέβαλον. Πολλάκις οἱ κάστορες ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεώς των κατέστρεψαν τὴν ῥοὴν πολλῶν ῥείθρων, ὀρύξαντες διώρυγας, δι' ὧν ἔρρευσαν ἀλλαχοῦ τὰ ὕδατα.

—o—

Ἔτι μείζονας ἀλλοιώσεις ἐπὶ τῆς γηΐνης ἐπιφανείας ἐπήνεγκεν ἡ φυτικὴ πλάσις διὰ τῶν ἀνθρακογόνων αὐτῆς φυτῶν, ἅτινα οὐ μόνον κατὰ τὰ πρῶτα στάδια τοῦ πλανήτου ἡμῶν ἀφῄρεσαν τὸν ὀξυάνθρακα ἐκ τῆς ἀτμοσφαίρας αὐτοῦ ἐξακολουθοῦσι δὲ καὶ νῦν τὴν αὐτὴν λειτουργίαν, ἀλλὰ καὶ πλείστας ἄλλας γεωλογικὰς ἐνεργείας ἐτέλεσαν καὶ τελοῦσι διηνεκῶς ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου, ἃς δυνάμεθα πολλαχοῦ νὰ παρακολουθήσωμεν.

Ἐπειδὴ αἱ φυτικαὶ οὐσίαι, ὅταν πυρῶνται ἐντὸς χώρου κεκλεισμένου, *ἐξανθρακοῦνται*, ἀνκπτύσσονται δὲ καὶ διάφορα προϊόντα ἐξανθρακώσεως, ἰδίως ὀξυάνθραξ, ἐνάνθρακον ὑδρογόνον, πετρέλαιον κτλ. ἕπεται ὅτι στρώματα δένδρων, κορμῶν καὶ φύλλων κεκαλυμμένα ὑπὸ παχυτάτων ὑδατογενῶν πετρωμάτων *βραδέως ἐξανθρακοῦνται* ὑπὸ τῆς γηγενοῦς θερμότητος. Οἱ διάφοροι ὀρυκτάνθρακες, οἵτινες πρὸ ἑκατομμυρίων ἐτῶν εὑρίσκονται κεχωσμένοι ἐν τοῖς σπλάγχνοις τῆς γῆς, εἶνε στρώματα παχύτατα δασῶν προκατακλυσμιαίων, ἅτινα δὲν ἐπεράτωσαν εἰσέτι τὴν ἐξανθράκωσιν αὐτῶν, ὡς ἐπιβεβαιοῦται ὑπὸ τοῦ ἐν πολλοῖς ἀνθρακωρυχείοις αὐτομάτως ἐκλυομένου ἐναν θράκου ὑδρογόνου. *Τύρφη*, *γεάνθρακες* καὶ *λιθάνθρακες* παριστῶσι διάφορα στάδια αὐτομάτου ἐξανθρακώσεως, *ἀνθρακίτης δὲ καὶ γραφίτης* τὸ τέλος αὐτῆς, ἤτοι τὸ φυσικὸν ἐξανθράκωμα (κώκ). Ὅσῳ δὲ ἀρχαιοτέρα ἡ γεωλογικὴ περίοδος, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὑρίσκονται ὀρυκτάνθρακες, τοσούτῳ τελειοτέρα καὶ ἡ ἐξανθράκωσις αὐτῶν καὶ τοσούτῳ μείζων ἡ ἐν αὐτοῖς ποσότης τοῦ ἀνθρακικοῦ στοιχείου. *Ξύλα* π. χ. τῆς παρούσης γεωλογικῆς περιόδου ἐμπεριέχουσι κατὰ μέσον ὅρον 52 ο/ο ἀνθρακικοῦ στοιχείου, *τύρφη* Ἰρλανδίας τῶν καθολικῶν προσχώσεων, 60 ο/ο, *γεάνθρακες* τῆς τριτογενοῦς περιόδου, 60—74 ο/ο, *λιθάνθρακες* τῆς λιθανθρακοφόρου περιόδου, 71—89 ο/ο, *ἀνθρακίτης* τῆς μεταβατικῆς περιόδου, 94 ο/ο καὶ *γραφίτης* τῆς ἀρχαϊκῆς περιόδου, 100 ο/ο.

Τὰ προϊόντα δὲ τῆς ἐξανθρακώσεως ταύτης (νάφθα, πετρέλαιον, ἄσφαλτος ὀζοκηρίτης, ὀξυάνθραξ, φωταέριον) οὐ μόνον συμποτίζουσι τὰ ὀρυκτὰ καὶ πετρώματα, ἀλλὰ καὶ διὰ ῥηγμάτων τῆς λιθοσφαίρας ἀναβλύζουσιν ἢ ἀναφυσῶνται καὶ ἀποτελοῦσι πηγὰς διαφόρους.

Ὥστε ὁ ἐκ διαφόρων τῆς γῆς τόπων ἀναφυσώμενος ὀξυανθραξ δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται πάντοτε ὡς ἡφαιστειογενοῦς καταγωγῆς, ὡς ἐκλυόμενος δηλαδὴ ἐκ τοῦ ἐν τῷ ἡφαιστείῳ ὑπάρχοντος τετηκότος ῥύακος, ἀλλ' ὅτι δύναται νὰ ἦνε καὶ προϊὸν τοιαύτης αὐτομάτου ἐξανθρακώσεως φυτικῶν οὐσιῶν. Ἐν γένει δὲ ὁ ἀὴρ οὗτος ἀναφυσᾶται ἐκ ῥηγμάτων καὶ σπηλαίων καὶ ἀποτελεῖ παχέα στρώματα, ἐντὸς τῶν ὁποίων ζῷα χθαμαλὰ ἀποθνήσκουσι. Τὰ μέρη ταῦτα, ἅτινα ἦσαν γνωστὰ διὰ τὰς δηλητηριώδεις αὐτῶν ἀναθυμιάσεις, ἐκάλουν οἱ ἀρχαῖοι *χαρώνια* ἢ *πλουτώνια*, καὶ ἐμυθολόγουν, ὅτι διὰ τούτων ἐγίνετο ἡ εἰς Ἅδην κατάβασις. Χαρώνιον ἴσως ἦτο καὶ τὸ παρὰ τὸ Ταίρανον κείμενον σπήλαιον, δι' οὗ ἐμυθολογεῖτο, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς κατῆλθεν εἰς Ἅδην καὶ ἥρπασε τὸν Κέρβερον. Χαρώνιον εἶνε τὸ παρὰ τὰς Ἀμύκλας κείμενον σπήλαιον, τὸ *Σπήλαιον τοῦ Κυνὸς* παρὰ τὴν Νεάπολιν καὶ ἡ *Κοιλὰς* τοῦ Θανάτου ἐπὶ τῆς νήσου Ἰάβας. Τὸ δὲ παρὰ τὸ Καλαμάκιον μεταξὺ Σουσακίου καὶ Κουλαντζηκίου κείμενον σπήλαιον εἶνε μᾶλλον *θειωνιά*, ἤτοι ἡφαίστειον πνέον τὰ λοίσθια αὐτοῦ.[5]

1) Σημ. Τὸ ὀρυκτολογικὸν ἡμῶν μουσεῖον ἔχει δείγματα τοιούτων ἰχθύων μεταβεβλημένων εἰς ἄργυρον.

2) Σημ. Τοιαύτην ἀρχὴν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔχει καὶ τὸ κατὰ τὸ 1881 ἐκ τῆς Λίμνης τοῦ Αἰτωλικοῦ ἀναπτυχθὲν ὑδρόθειον.

3) Σημ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀπατίτης (ὀξυφωσφόρωμα ἀσβεστίου μετὰ χλωρίου ἢ φθορίου) καὶ ἡ σποδὸς ὀστῶν θηλαστικῶν ζώων χρησιμεύουσι πρὸς λίπανσιν τῶν ἀγρῶν.

4) Σημ. Τὸ ὀρυκτολογικὸν μουσεῖον (Συλλογὴ Βερναρδάκη) ἔχει ἀπολιθώματα ὀστρακοδέρμων, ὧν τὸ κοίλωμα εἶνε πλῆρες κρυσταλλίων τοῦ ὀρυκτοῦ τούτου.

5) Σημ. Ἐντὸς βαθείας χαράδας τῆς Γερανείας, ἣν σχηματίζει ὀφείτης κρητιδικῆς περιόδου, μεταβεβλημένος εἰς ὀπάλλιον, ἀναφυσᾶται ἐκ σπηλαίου μετὰ ὑδροθείου ὀξυάνθραξ, ἀποτελῶν στρῶμα παχύ, ῥέον πρὸς τὰ ἔξω ὡς ποταμός, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κύνες πτηνὰ κτλ. ἀμέσως ἀποθνήσκουσιν. Ὁ ὀφείτης οὗ-

Καθαρῶς ὀργανικῆς καταγωγῆς εἶνε τὸ *ἐνάνθρακον ὑδρογόνον* (φωταέριον), ὅπερ ἐκ ῥηγμάτων τῆς γῆς ἀναφυσᾶται, ἀναφλεγόμενον δὲ ἀποτελεῖ τὰς ἐνιαχοῦ ἐκ τῶν σπλάγχνων τῆς γῆς ἀναφυσομένας φλόγας. Ἐν Ἰταλίᾳ αἱ φλόγες αὗται πρὸ πολλοῦ εἶνε γνωσταί, π. χ. πλησίον τῆς Pietna-mala μεταξὺ Βονωνίας καὶ Φλωρεντίας. Ἐν *Βακοῦ* δὲ παρὰ τὴν Κασπίαν Θάλασσαν ἐπὶ τῆς Χερσονήσου *Ἀψερών*, ἐκ τοῦ ἐδάφους τῆς ὁποίας ἀναβλύζουσι καὶ πηγαὶ πετρελαίου, ἀναφυσᾶται πολλαχοῦ ἐνάνθρακον ὑδρογόνον καὶ πολλάκις μετὰ τοσαύτης ὁρμῆς, ὥστε πλοιάριον μετὰ δυσκολίας δύναται νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὴν ἀκτήν. Ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς *Νέας Ὑόρκης* πολλαχοῦ ἀναβλύζει ὁ ἀὴρ οὗτος, παρὰ τὴν Φρεδονίαν δὲ ἀναφυσᾶται φωταέριον καθαρὸν ἐκ φρέατος τεχνητοῦ καὶ συλλέγεται ἐντὸς γαζομέτρου, ἐκ τοῦ ὁποίου φωτίζεται τὸ χωρίον μὲ 70—80 φλόγας Ἐπίσης ἐνάνθρακον ὑδρογόνον ἀναφυσᾶται καὶ ἐξ ἁλμυρῶν πηγῶν, ἁλατωρυχείων καὶ ἀνθρακωρυχείων, ὅπερ ἀναφλεγόμενον ὑπὸ τοῦ λύχνου τῶν ἐργατῶν δεινὰς ἐπιφέρει καταστροφάς.

Καὶ οὐ μόνον ἀέρες τοιοῦτοι ἀναφυσῶνται πολλαχοῦ γῆς, παραγόμενοι ὑπὸ σηπομένων ἢ ἐξανθρακουμένων φυτικῶν ἢ ζωικῶν οὐσιῶν, ἀλλὰ καὶ ἐνιαχοῦ σχηματίζονται λοφίσκοι μικροὶ πηλώδεις ποδιαῖοι ἢ ὀλιγοποδιαῖοι, *βορβορώδη ἢ ἀεροφόρα* καλούμενοι *ἡφαίστεια*, δι' ὧν ἀναβάλλονται λεπτοὶ ὑφάλμυροι βόρβοροι ἀργιλώδεις, ἀναφερόμενοι ἐκ τῶν βαθυτέρων τῆς γῆς ὑπὸ ἀέρων τινῶν, ὀργανικὴν ἐχόντων τὴν καταγωγήν.

Οἱ ἀέρες οὗτοι, συναναφέροντες συνηθέστατα καὶ ὑγρὸν ἐνάνθρακον ὑδρογόνον, ἤτοι πετρέλαιον, εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ *ἐνάνθρακον ὑδρογόνον ἢ ὀξυάνθραξ* ἢ καὶ *ἄζωτον*· καὶ διὰ τοῦτο δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς χαρώνια, τὰ ὁποῖα ἀναφυσῶσι μετὰ τῶν ἀέρων καὶ βόρβορον. Εἴς τινα βορβορώδη ἡφαίστεια ἡ ἀναφύσησις τῶν ἀέρων γίνεται μετὰ τοσαύτης σφοδρότητος, ὥστε καὶ σεισμοὶ τῆς περιχώρου γίνονται καὶ ὁ βόρβορος ἀναβάλλεται εἰς πολλῶν ποδῶν ὕψος, ἐνίοτε δὲ καὶ φλόγες ἀνεκπέμπονται. Οἱ λοφίσκοι οὗτοι, οἵτινες σπανίως ἔχουσιν ὕψος πλέον τῶν 100 ποδῶν, κατὰ τὴν ὥραν τῶν βροχῶν, ὅταν πολλοὶ ὁμοῦ διαλύονται εἰς βόρβορον καὶ μεταβάλλουσι τὴν χώραν εἰς βορβορώδη λίμνην, ἐξ ἧς ἀναφυσῶνται οἱ ἀέρες ἐν μορφῇ πομφολύγων· ἐπελθούσης δὲ ἀνομβρίας ξηραίνεται ἡ λίμνη καὶ σχηματίζονται πάλιν οἱ λοφίσκοι. Τοιοῦτον βορβορῶδες ἡφαίστειον εἶνε τὸ ἐν Σικελίᾳ (Girgenti Macaluba), ὅπερ ἀναφέρει καὶ ὁ Στράβων, ἀποτελούμενον ἐκ λόφου 150 ποδῶν ὕψους, ἔχοντος ἐπὶ τῶν πλευρῶν αὐτοῦ πλείστους κώνους μικρούς, ὧν ἕκαστος ἐπὶ τῆς κορυφῆς φέρει χωνοειδῆ κοιλότητα. Πάντες οὗτοι, ἐκ τῶν ὁποίων μετὰ πατάγου ἀνέρχεται πηλὸς καὶ ῥήγνυνται πομφόλυγες, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν βροχῶν μεταβάλλονται εἰς μέγιστον χάσμα πλῆρες βορβόρου καχλάζοντος ὑπὸ τῶν ἀναφυσωμένων ἀέρων.

Ὅμοια φαινόμενα περίεργα δεικνύουσιν οἱ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποτάμου Μισσισσιπῆ ἐν τῇ θαλάσσῃ σχηματιζόμενοι πηλώδεις λόφοι, οἵτινες εἶνε λίαν ἐπικίνδυνοι εἰς τοὺς ναυτιλλομένους. Οὗτοι κωνοειδὲς σχῆμα ἔχοντες, φέρουσιν ἐπὶ τῆς κορυφῆς κρατῆρας ἐκχύνοντας ὕδωρ ἀκάθαρτον, ἐμπεριέχον ὀξυανθρακικὴν ἄσβεστον, συγκολλῶσαν καὶ εἰς πέτραν σκληρὰν μεταβάλλουσαν τὴν ἄμμον καὶ τὸν πηλὸν τῶν κώνων. Οἱ πλεῖστοι τούτων εἶνε λίαν χθαμαλοὶ καὶ καλύπτονται ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ἀποτελοῦντες ὑφάλους ἐπικινδύνους, οὓς ὅμως οἱ Ἀμερικανοὶ καταστρέφουσι δι' ὑπονόμων. Τὰ βορβορώδη ταῦτα ἡφαίστεια κατά τινας ὀφείλονται εἰς ἀέρας παραγομένους κατὰ τὴν βραδεῖαν καῦσιν φυτικῶν οὐσιῶν, ἤτοι κορμῶν, κλάδων, φύλλων καὶ καρπῶν, τοὺς ὁποίους ὁ ποταμὸς παρλαμβάνων ἐκ τῆς ἀπεράντου αὐτοῦ ποταμίας χώρας συσσωρεύει παρὰ τὰς ἐκβολὰς καὶ ἐπικαλύπτει μὲ στρῶμα ἰλύος. Κατ' ἄλλους δὲ πάλιν εἶνε ἀρτεσιανὰ φρέατα φυσικά, συγκοινωνοῦντα μετὰ ὑπογείων ὑδάτων ῥεόντων ὑπὸ τὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐρχομένων ἐκ μεμακρυσμένων τῆς Ἀμερικῆς ἐκτάσεων.

(Ἕπεται συνέχεια.)

τος εὑρισκόμενος παρὰ τὸ ῥῆγμα τὸ χωρίζον τὴν κρητιδικὴν τῆς τριτογενοῦς περιόδου, συνορεύει πρὸς ἐκτεταμένον τραχειτικὸν ὄγκον, ἐν μέρει κεκαλυμμένον ὑπὸ στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς περιόδου (μάργα καὶ κροκαλοπαγῆ), φέροντα δὲ κρατῆρα εὐρύτατον πλησίον τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς παρὰ τὴν θάλασσαν. Κατὰ τὰς προφορικὰς πληροφορίας τοῦ κ. Φιλιψώνος διακεκριμένου γεωγράφου καὶ γεωλόγου, ἐσχάτως σπουδάσαντος τὰ μέρη ταῦτα, ὁ τραχείτης οὗτος κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον, ὅτε ἐθαλάσσευεν ὁ Κορινθιακὸς Ἰσθμός, ἀπετέλει ἡφαίστειον ὑποθαλάσσιον. Ὅμοιον ἡφαίστειον ὑποθαλάσσιον ἀπετέλει καὶ ὁ παρὰ τὸ Καλαμάκιον κείμενος τραχειτικὸς κῶνος, ὃν πρὸ δεκαετίας ἀνεκάλυψα διερχόμενος ἐκεῖθεν. Γνωστὸν δὲ ὅτι περὶ τὴν Θειωνιὰν τοῦ Σουσακίου ἀπαντᾷ αὐτοφυὲς θεῖον, παραχθὲν ἐξ ἀναλυθέντος ὑδροθείου.

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣΙΤΗΡΙΟΣ

Ἀπαγγελθεὶς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ

ὑπὸ τοῦ κ. Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

Καθηγητοῦ κτλ.

Τῇ 14 Ἰανουαρίου 1888.

(Συνέχεια καὶ τέλος)

Εἶνε ἀληθές, ὅτι πολλαὶ ἐγένοντο τότε θρησκευτικαὶ συζητήσεις, ἀλλ' οἱ μεμψιμοιροῦντες ἐπὶ τούτῳ δὲν παρηκολούθησαν τὴν βαθμιαίαν ἐξέλιξιν τῶν ποικίλων ἐντολῶν, ἃς ἐκλήθη νὰ ἐκπληρώσῃ ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν τῷ μακραίωνι ἱστορικῷ αὐτοῦ βίῳ. Ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνισμὸς ἵδρυσε τοὺς ἀϊδίους τοῦ καλοῦ νόμους καὶ προσήγγισεν εἰς τὴν ἀντίληψιν τῆς ἀνεξερευνήτου Σοφίας, τῆς διεπούσης τὸν ἄναρχον καὶ ἀτελεύτητον κόσμον· δὲν ἐκύρωσεν ὅμως τὴν ὑπερτάτην ταύτην τῶν ἀληθειῶν, ἀλλὰ κατεδίκασεν ἀπεναντίας εἰς θάνατον τὸν Σωκράτην, τὸν πρῶτον μέγαν αὐτῆς ἀπόστολον. Ὁ μακεδονικὸς Ἑλληνισμὸς διέδωκεν εἰς τὰς εὐρείας τῆς Ἀνατολῆς χώρας τοὺς ἐν Ἑλλάδι παραχθέντας ἐκείνους θησαυροὺς τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, καὶ ἐπέβαλε πρὸς τοῖς ἄλλοις χεῖρα ἐπὶ τῆς πόλεως, ἐν ᾗ ἐκηρύχθη μετ' οὐ πολὺ τὸ θεόπνευστον τοῦ νέου δόγματος Εὐαγγέλιον. Ὁ δὲ μεσαιωνικὸς Ἑλληνισμὸς ἐπετρόπη τελευταῖον τὴν εἰς θετικὸν θρήσκευμα ὀργάνωσιν τοῦ δόγματος τούτου καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἄμυναν κατὰ δυσαριθμήτων ἀντιδράσεων.

Οὐδὲν λοιπὸν ἄπορον, ὅτι πολλαὶ ἐγένοντο τότε θρησκευτικαὶ συζητήσεις. Ἐὰν ὁ καθορισμὸς τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως δὲν ἐξησφαλίζετο ἀπὸ τῶν εἰσηγήσεων τῆς τῶν Ἀρειανῶν αἱρέσεως, ἥτις πᾶσαν ἐκίνει μηχανὴν ὅπως ἀναιρέσῃ τὴν θείαν τοῦ Σωτῆρος φύσιν, ὁ Χριστιανισμός, ἀποβαίνων ἁπλοῦν νέον φιλοσοφικὸν δόγμα, ἤθελε τάχιστα ἀνατραπῆ. Ἐντεῦθεν δὲ οὐ μόνον ὁ μεσαιωνικὸς Ἑλληνισμὸς ἤθελε στερηθῆ τὸ κυριώτατον τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ ἔρεισμα, ἀλλὰ καὶ σύμπας ὁ πολιτισμὸς ἔμελλε νὰ ἀποβάλῃ τὸ ἰσχυρότατον ἐλατήριον τῆς δαιμονίου ἀναπτύξεως, ἣν ἔλαβεν ἐπὶ 1500 ἔτη, χάρις εἰς τὰς πρώτας οἰκουμενικὰς συνόδους, ἃς συνεκάλεσαν ὁ Κωνσταντῖνος ὁ μέγας καὶ ὁ Θεοδόσιος ὁ μέγας. Ἠξεύρω ὅτι πολλοὶ σορώτατοι ἄνδρες δὲν παραδέχονται τὴν εὐεργετικὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπίδρασιν εἰς τὴν διάπλασιν τῆς νέας κοινωνίας, καὶ ἀποδίδουσι πάντα τὰ θαυμάσια αὐτῆς εἰς μόνην τὴν ἀνθρωπίνην μεγαλοφυΐαν, τὴν ἀνθρωπίνην ἐπιστήμην, τὴν ἀνθρωπίνην τέχνην. Ἀλλ' ἕτερα δοξάζουσι περὶ τούτου οἱ πολλοί, οἵτινες, καθ' ἃ γνωρίζομεν ἤδη, κρίνουσι τὰ μεγάλα τοῦ κόσμου τούτου πράγματα ἀσφαλέστερον συνήθως τῶν σοφῶν. Ἰδέτε τῳόντι τί συμβαίνει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἐν Ῥώμῃ, ὅπου ἅπασα ἡ Χριστικνωσύνη χαιρετίζει εὐλαβῶς ἐγγύθεν ἢ πόρρωθεν, τὸν ἄκρον τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας ἀρχιερέα, οὐ μόνον οἱ κατὰ πάντα ὁμόδοξοι αὐτῷ καθολικοί, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ διαμαρτυρόμενοι καὶ αὐτοὶ οἱ ὀρθόδοξοι, οἱ περὶ πολλὰ πρὸς αὐτὸν διαφωνοῦντες. Τί ἄρα σημαίνει τὸ γεγονὸς τοῦτο, εἰμὴ ὅτι, ὁσονδήποτε ποικίλοι καὶ ἂν εἶνε, κατὰ τὰ διάφορα ἔθνη, οἱ ἐξωτερικοὶ θεσμοὶ καὶ τύποι, δι' ὧν ἐκυρώθη τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, σύμπαν τὸ χριστιανικὸν πλήρωμα κύπτει τὴν κεφαλὴν ἐνώπιον τοῦ αἰωνοβίου ἐκείνου κηρύγματος. Μέγα λοιπὸν ἔργον ἐπετέλεσεν ὁ μεσαιωνικὸς Ἑλληνισμός, ἀγωνισθεὶς ἐκ παντὸς τρόπου νὰ καταστήσῃ ἀσάλευτον τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον, ἐφ' οὗ ἐγείρεται ἅπαν τῆς χριστιανικῆς πίστεως τὸ οἰκοδόμημα.

Ἀλλ' ἔλθωμεν εἰς ἕτερον κεφάλαιον θρησκευτικῶν συζητήσεων, εἰς τὰς εἰκόνας. Οἱ ἀπαιτοῦντες τὴν καθαίρεσιν αὐτῶν ἔλεγον· «ἡ παροῦσα γενεὰ ἐθεοποίησε τὰς εἰκόνας,» οἱ δὲ ἐπιμένοντες εἰς τὴν διατήρησιν αὐτῶν ἀντέλεγον· «ὀφείλεις διδάξαι τὸν ἀγράμματον λαόν.» Τὸ ζήτημα, ὡς βλέπετε, ἔθιγεν εἰς τὰ καίρια τὴν γνησιότητα τῆς χριστιανικῆς πίστεως, διότι ἡ θεοποίησις τῶν εἰκόνων οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν. Καὶ οὐ μόνον τὸ ζήτημα ἦτο σπουδαιότατον, ἀλλὰ καὶ τὸ κακὸν τοῦ ὁποίου ἐπεδιώκετο ἡ θεραπεία ἦτο σφόδρα δυσίατον. Εἰς μάτην ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός ἔγραφεν ὀρθότατα καὶ χαριέστατα· «Ὑπόμνημα γάρ ἐστιν ἡ εἰκών· καὶ ὅπερ τοῖς γράμμασι μεμυημένοις ἡ βίβλος τοῦτο τοῖς ἀγραμμάτοις ἡ εἰκὼν καὶ ὅπερ τῇ ἀκοῇ ὁ λόγος, τοῦτο τῇ ὁράσει ἡ εἰκών.» Εἰς μάτην ὁ ὅρος τῆς Ζ' οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀπηγόρευσε πᾶσαν πρὸς τὰς εἰκόνας λατρείαν, ἥτις πρέπει μόνῃ τῇ θείᾳ φύσει· διέταξε δὲ τὴν ἀνάρτησιν αὐτῶν ἁπλῶς ἵνα «οἱ θεώμενοι ταύτας διανίστανται πρὸς τὴν τῶν πρωτοτύπων μνήμην». Εἰς μάτην λέγω· διότι μέχρι τῆς σήμερον οὐκ ὀλίγοι παρ' ἡμῖν τε καὶ παρὰ τοῖς καθολικοῖς ἐξακολουθοῦσιν ἀποδίδοντες εἰς τὰ ὑπομνήματα ἐκεῖνα τῶν πρωταθλητῶν τῆς πίστεως δύναμιν θαυματουργὸν καὶ ὄντως θείαν· οἱ δὲ Διαμαρτυρόμενοι, ἀπελπισθέντες νὰ ἐπανορθώσωσι τὴν πλάνην ταύτην, ὅλως ἀφῃρέσαν τὰς εἰκόνας ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν. Καὶ τὸ αὐτό, διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους ἔπραξεν ἡ ἡμετέρα τῆς 8ης καὶ τῆς 9ης ἑκατονταετηρίδος μεταρρύθμισις, ὡς πρὸς τὴν ὁποίαν τὸ πρᾶγμα εἶνε πολὺ μᾶλλον καταληπτὸν ἢ ὡς πρὸς τὴν Δυτικήν, διότι καθ' οὓς χρόνους ἡ τελευταία προέκυψεν εἰς μέσον, ὁ ἀγράμματος λαὸς ἠδύνατο, διὰ τὴν εὕρεσιν τῆς τυπογραφι-

κῆς τέχνης. νὰ διδαχθῇ εὐκολώτερον ἢ κατὰ τοὺς προτέρους.

Ὁπωσδήποτε ἡ ἡμετέρα θρησκευτικὴ καὶ κοινωνικὴ μεταρρύθμισις ἀνεδείχθη κατὰ τὰ λοιπὰ συνετωτέρα τῆς Δυτικῆς. Ἐσεβάσθη μέχρι κεραίας τὰ θεμελιώδη τοῦ Χριστιανισμοῦ δόγματα· δὲν κατήργησεν ὁλοτελῶς τὸν μοναχικὸν βίον, ἀλλὰ περιέστειλεν αὐτὸν πολύ· δὲν ἐδήμευσε τὰ μοναστηριακὰ καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα, ἀλλὰ καθυπέβαλεν αὐτὰ εἰς τὴν κοινὴν φορολογίαν. Πλὴν δὲ τούτων προέβη εἰς πλείστας ἄλλας κοινωνικὰς ἀναμορφώσεις, ὧν οὐκ ὀλίγαι δὲν ἴσχυταν εἰμὴ μετὰ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας ἐν τῷ λοιπῷ εὐρωπαϊκῷ κόσμῳ, τινὲς δὲ μόλις ἐν τῇ παρούσῃ ἐν αὐτῷ καθιερώθησαν. Τοιαῦται ἦσαν· ἡ ἀπὸ τοῦ κλήρου ἀφαίρεσις τῆς δημοσίας παιδεύσεως, ἡ κατάργησις τῆς δουλοπαροικίας, ἡ ἀπαγόρευσις τῆς παλλακίας καὶ ἡ κατάργησις τῶν δικαιωμάτων τὰ ὁποῖα οἱ προηγούμενοι νόμοι ἐπέτρεπον εἰς τὰ ἐξ αὐτῆς τέκνα· ὁ περιορισμὸς τῆς τοῦ γάμου διαλύσεως εἰς τέσσαρας μόνον σπουδαιοτάτας αἰτίας, ἡ πλήρης ἐξίσωσις τῶν δικαιωμάτων τῆς μητρὸς καὶ τοῦ πατρός· ἡ ἄρσις παντὸς κωλύματος εἰς τὸν μεταξὺ ὀρθοδόξου καὶ ἑτεροδόξου γάμον, ἵνα μὴ ἀναφέρω ἐνταῦθα εἰμὴ τὰ κυριώτατα.

Ἀλλὰ ἡ τύχη τῆς μεγάλης ταύτης μεταρρυθμίσεως ἀπέβη παρ' ἡμῖν τραγική. Δὲν ἐννοῶ τοῦτο λέγων, ὅτι μετὰ μικρὸν ἀγῶνα κατεβλήθη ὑπὸ τῶν ἀντιδοξούντων. Ἡ πάλη μεταξὺ ἐκείνων, οἵτινες ἐπέμενον εἰς τὴν διαιώνισιν τῶν ἀτοπημάτων ὅσα εἶχον περεισφρήσει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ, καὶ ἐκείνων οἵτινες ἐπεζήτουν νὰ ἄρωσιν ἐκ μέσου τὰ ἀτοπήματα ταῦτα, ὑπῆρξε καὶ βραδύτερον ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ πεισματωδεστάτη. Ἐκεῖ ὅμως διεξήχθη μεταξὺ διαφόρων ἐθνῶν καὶ ἐπικρατειῶν, ὥστε ἐπὶ τέλους οὐδέτερον τῶν στρατοπέδων κατίσχυσεν ὁριστικῶς τοῦ ἑτέρου, ἀλλ' ἐχωρίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ἡ μὲν διαμαρτύρησις ἐπεκράτησεν εἰς τὰς βορειοδυτικὰς χώρας, ὁ δὲ καθολικισμὸς εἰς τὰς νοτιοδυτικάς. Παρ' ἡμῖν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συμβῇ τοιοῦτό τι, διότι ὁ ἀγὼν ἐτελεῖτο ἐντὸς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐπικρατείας καὶ ἐντὸς ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔθνους· ὥστε ὅτε ἐπὶ τέλους ὑπερίσχυσαν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ παλαιοῦ καθεστῶτος δὲν ἠρκέσθησαν οὗτοι νὰ θριαμβεύσωσιν, ἀλλ' ἐπεχείρησαν νὰ ἐξαλείψωσι καὶ ἀπὸ τῆς μνήμης αὐτῆς τῶν ἀνθρώπων τὸ ἔργον τῶν ἀντιπάλων· δὲν ἠρκέσθησαν νὰ παραστήσωσι τοὺς μεγαλοφυεστέρους τῶν νομοθετῶν ὡς τοὺς ἀθλιωτέρους τῶν κακούργων· δὲν ἠρκέσθησαν νὰ ἀκυρώσωσι καὶ νὰ ἀναθεματίσωσι τὰ θεσμοθετήματα αὐτῶν, ἀλλὰ προέβησαν καὶ εἰς τὴν ἐντελῆ ἐξαφάνισιν τοῦ κειμένου τῶν τε θεσμοθετημάτων τούτων καὶ τῶν συγχρόνων ἱστορικῶν, ὅσοι προσηκόντως εἶχον ἐκτιμήσει αὐτά. Ἐκ τούτου δὲ συνέβη, ὅτι ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας παντελῶς ἠγνοήθη ἡ μεταρρύθμισις αὕτη μέχρις οὗ ἐπ' ἐσχάτων ἀνευρέθησαν ἐκ τύχης περισωθέντα ἀντίγραφά τινα τοῦ ἀστικοῦ αὐτῆς Νόμου, τῆς λεγομένης Ἐκλογῆς, διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῆς ὁποίας μετ' ἄλλων πολλῶν εἰδήσεων, ἃς δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀποσιωπήσωσι καὶ αὐτοὶ οἱ πολέμιοι τῶν γενομένων καινοτομιῶν, ἤρχισεν ἀποδιδομένη δικαιοσύνη εἰς τὴν μεγάλην ἐκείνην περίοδον τῆς Ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἀλλ' ἡ μεταρρύθμισις αὕτη καίτοι ἀπέτυχε παρ' ἡμῖν δὲν ἀπέβη ἄγονος ὡς πρὸς τὸν εὐρωπαϊκὸν κόσμον· τὰ σπέρματα αὐτῆς μεταφυτευθέντα βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον παρὰ τοῖς Ἀλβιγανοῖς τοῖς μεσημβρινῆς Γαλλίας καὶ τοῖς Οὐσσίταις τῆς Βοημίας, ἀπετέλεσαν τὰς πρώτας ἀφορμὰς τοῦ πολυθρυλήτου τῆς βορειοδυτικῆς Εὐρώπης κινήματος, τῆς λεγομένης R formation, εἰς ὃ δικαίως ἀποδίδεται ἡ ἐξαίρετος ἐπίδοσις τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ. Δὶς λοιπὸν ὁ μεσαιωνικὸς Ἑλληνισμὸς ἐπέδρασεν εὐεργετικώτατα ἐπὶ τῆς τύχης τοῦ κόσμου· πρῶτον διὰ τῆς ὀργανώσεως καὶ διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ δεύτερον διὰ τῆς ἀποπείρας τοῦ νὰ θεραπεύσῃ τὰς καταχρήσεις εἰς ἃς ἐξώκειλαν πολλοὶ τῶν χριστιανικῶν θεσμῶν· ἵνα μὴ ἀναφέρωμεν καὶ τὰ περὶ τὰ ἔσχατα τοῦ βίου κληροδοτηθέντα ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην διὰ τῆς Ἰταλίας ἀριστουργήματα τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ. Εἰς τὰ κληροδοτήματα ταῦτα τὰ ὑπὸ τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ εὐλαβῶς περισωθέντα, ὀφείλεται ἑτέρα τις φάσις τοῦ νέου πολιτισμοῦ, ἡ καλουμένη e-naissance· ἤτοι ἡ ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων, τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν.

Ἀλλ' ὁ μεσαιωνικὸς Ἑλληνισμὸς δὲν εὐηργέτησε τὸν κόσμον διὰ τοῦ πνεύματος μόνον καὶ τοῦ λόγου.... Ἡ Εὐρώπη, ἡ σύγχρονος Εὐρώπη, ἥτις ἐκαρποῦτο τοὺς ἀγῶνας τούτους ἀπερισπάστως, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, δὲν ἔπαυσεν ἀπὸ τῆς 7ης μέχρι τῆς 12ης ἑκατονταετηρίδος παρέχουσα εἰς τοὺς βασιλεῖς ἡμῶν δείγματα εὐγνωμοσύνης, εὐλαβείας, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ἐσχάτης ταπεινώσεως. Πρέσβεις τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Δαγοβέρτου προσῆλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα συγχαρῶσι τῷ Ἡρακλείῳ ἐπὶ τοῖς κατὰ τοῦ Χοσρόου κατορθώμασιν αὐτοῦ. Εἰς τὸν νικητὴν τοῦ Μωαυϊᾶ Κωνσταντῖνον τὸν Πωγωνάτον, ἔπεμψαν οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ ἄλλοι δυνάσται τῆς Δύσεως, πρέσβεις, δῶρα καὶ εὐλαβῆ συγχαρητήρια· μετὰ δὲ τὴν πανωλεθρίαν ἣν ἔπαθον οἱ Ἄραβες εἰς Κωνσταντινούπολιν, τῇ 8 ἑκατονταετηρίδι ὁ πάπας Γρηγόριος Β', εὐγνωμονῶν πρὸς τὸν σωτῆρα τοῦ Χριστιανισμοῦ Λέοντα τὸν Γ', ἔπεμψε τὰς εἰκόνας τοῦ βασιλέως τούτου πρὸς

ἅπαντας τοὺς ἡγεμόνας τῆς Δύσεως. Οἱ ἡγεμόνες τῆς πρώτης σταυροφορίας παραστάντες ἐνώπιον τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, ἐπὶ τοῦ θρόνου καθημένου, ἔκλιναν γόνυ καὶ προσεκύνησαν αὐτόν. Ὁ Μανουὴλ Κομνηνός, ἀφοῦ κατετρόπωσε καὶ Τούρκους καὶ Φράγκους ἐν τῇ Ἀνατολῇ, εἶδε τὸν δοῦκα τῆς Ἀντιοχείας Renaud de Chatillon προσελθόντα εἰς Μάμιστραν ἡμίγυμνον καὶ φέροντα καλώδιον περὶ τὸν τράχηλον ἵνα ζητήσῃ συγγνώμην καὶ ὁμόσῃ πίστην εἰς αὐτόν. Κατόπιν δὲ κατελθὼν ὁ Μανουὴλ εἰς Συρίαν, εἰσήλασε τροπαιοῦχος εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ εἰς τὴν τελετὴν ταύτην ὁ μὲν Renaud, πεζὸς προπορευόμενος ἐκράτει τὸν ἀναβολέα αὐτοῦ, ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν Ἱεροσολύμων παρείπετο ἔφιππος μέν, μηδὲν ὅμως φέρων βασιλικὸν παράσημον. Τοιοῦτο ἦτο τὸ ἀξίωμα τῶν βασιλέων ἐκείνων περὶ ὧν ἐνασμενίζουσι νὰ εἰρωνεύωνταί τινες τῶν ἡμετέρων, ἐνῷ καὶ αὐτὸς ὁ Λουϊτπράνδος, ὁ ἐν τῇ 10 ἑκατοντατετηρίδι τοσαῦτας ἐπισωρεύσας κατ' αὐτοῦ ὕβρεις καὶ αὐτὸς ὁ Δάνδολος ὁ βραδύτερον πρόδρομος γενόμενος τοῦ Μωάμεθ τοῦ Β', ἠναγκάζοντο ἐν τούτοις νὰ κολῶσιν αὐτοὺς κοσμοκράτορας.

Αὐτὸς εἶνε ἐν συνόλῳ θεωρούμενος ὁ γνήσιος Μεσαιωνικὸς Ἑλληνισμός, τοῦ ὁποίου τὴν λεπτομερεστέραν πράστασιν θέλω ἐπιχειρήσει κατὰ τὰς ἀκολούθους παραδόσεις. Εὐτυχὴς ἐὰν πείσω ὑμᾶς, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ τοῦ βίου αὐτοῦ ἀνεδείχθη μέγα οὐδὲν ἧττον ἢ κατὰ τὰς δύο προηγηθείσας, εἰ καὶ κατ' ἴδιόν τινα τρόπον· καὶ ἔτι εὐτυχέστερος ἐὰν ἀξιωθῶ νὰ ἐμπνεύσω εἰς τὰς παρούσας γενεὰς τὴν συνείδησιν, ἣν εἶχον οἱ πατέρες ἡμῶν, τὴν συνείδησιν τῶν βαρυτάτων καθηκόντων, ἃ ὁποῖα ἐπιβάλλουσιν εἰς τὸν νέον Ἑλληνισμὸν τὰ τρισένδοξα ἐκεῖνα ἱστορικὰ πτυχία.

ΠΕΡΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Κύριε Διευθυντά,

Γράφοντες πέρυσιν εἰς τὴν *Ἐφημερίδα* τὴν βραχεῖαν ἐκείνην περὶ τοῦ Πανεπιστημίου γνώμην ἠλπίζομεν ὅτι αὕτη ἔμελλε νὰ παράσχῃ ἀφορμὴν τοῖς περὶ τοῦ ἀνωτάτου τοῦ Ἑλληνισμοῦ παιδευτηρίου φροντίζουσι νὰ ἐξετάσωσι μετὰ ζήλου τὰ αἴτια, δι' ἃ τοῦτο δὲν ἀπήνεγκε μέχρι τοῦδε οἷους οἱ ἱδρυταὶ αὐτοῦ προσεδόκων ἐπιστημονικοὺς καρπούς. Ὄντως δὲ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν ἐκείνη ἐπληρώθη. Ἀπό τινος χρόνου οὐδεμία παρέρχεται ἡμέρα καθ' ἣν δὲν ἀναγινώσκομέν τι ἐν ταῖς ἐφημερίσι περὶ τοῦ πανεπιμίου. Δυστυχῶς δ' ὅμως, ὡς πάντοτε ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλάδι, τῇ κατ' ἐξοχὴν τῶν ἀκροτήτων πατρίδι, συμβαίνει, ὁ ὑπὲρ τῆς διορθώσεως τῆς πανεπιστημιακῆς διδασκαλίας ζῆλος τῶν ἀνθρώπων ὑπερέβη πᾶν λογικὸν ὅριον, παρέρχονται δὲ εἰς μέσον σύμβουλοι καὶ ἐπανορθωταὶ τῶν πανεπιστημιακῶν πραγμάτων πολλοί, οἵτινες οὐδὲν οὐδεπώποτε περὶ πανεπιστημίου ἐφρόντισαν, ἴσως δὲ καὶ σπανιώτατα τὸν οὐδὲν τοῦ ἐπιστημονικοῦ τούτου ἱδρύματος ὑπερέβησαν. Ἐντεῦθεν παντοῖαι ἀλλόκοτοι γνῶμαι, ἃ οὐδὲ λόγου θὰ ἠξιοῦμεν, ἀλλὰ θὰ παρηρχόμεθα κατὰ τὴν ῥῆσιν τοῦ ποιητοῦ ἐν σιγῇ:

Non ragioniam di lor ma guarda e passa,

ἂν μὴ ἤμεθα ὑπὸ πικρᾶς πείρας δεδιδαγμένοι ὅτι ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι αὐτὰ δὴ τὰ ἀλλοκοτώτατα ἀξιοῦνται πολλάκις ἐπισήμου κύρους καὶ γίνονται ἀκατάλυτοι νόμοι. Τοῦτο τὸ κακὸν ζητοῦντες τὸ ἐφ' ἡμῖν νὰ προλάβωμεν θὰ ἐξετάσωμεν διὰ βραχέων τὰς ἐν ταῖς παρούσαις ἡμέραις περὶ τοῦ Πανεπιστημίου περιφερομένας αἰτιάσεις καὶ γνώμας, θὰ προτείνωμεν δὲ ἐν τέλει καὶ ἡμεῖς ὅ,τι νομίζομεν ἀναγκαῖον πρὸς ἐλάττωσιν τῶν ἀτελειῶν τῆς ἐπιστημονικῆς διδασκαλίας, διότι ἡ παντελὴς αὐτῶν ἐξάλειψις δὲν εἶναι ἐν τῷ παρόντι δυνατή.

Αἴτιον τῆς ἀτελείας τῆς ἐπιστημονικῆς διδασκαλίας εἶναι κατά τινας ἡ δωρεὰν παροχὴ αὐτῆς. Ἂν, λέγουσιν, οἱ φοιτηταὶ κατέβαλλον δίδακτρα, αὐτοὶ μὲν ἐπιμελέστεροι θὰ ἦσαν καὶ παρὰ τῶν ἑαυτῶν καθηγητῶν ἀκριβεστέραν διδασκαλίαν θὰ ἀπῄτουν, οἱ δὲ γονεῖς αὐτῶν μείζονα θὰ ἐποιοῦντο περὶ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν μελετῶν τῶν ἑαυτῶν τέκνων σπουδήν, ἵνα μὴ ἡ εἰς τὰ δίδακτρα δαπάνη ἀποβαίνῃ ἄκαρπος. Ἔπειτα, ἐπιφέρουσιν, οἱ πρὸς ἐπιστήμην ἀφυεῖς προστεθείσης τῆς δαπάνης ταύτης θὰ ἀποτρέπωνται ἐπιτηδεύματος δαπανηροῦ, ἐν ᾧ δὲν ἐλπίζουσιν ὅτι θὰ εὐδοκιμήσωσι. Πάντα ταῦτα ἀνατρέπονται, ἐάν τις ἐνθυμηθῇ ὅτι τοῖς μὲν πλουσίοις ἡ πρόσθετος αὕτη δαπάνη θὰ εἶναι ἀσήμαντος, τοῖς δὲ πένησιν αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις βίον δαπάνη εἶνε οὕτω βαρεῖα, ὥστε οὐδεμία ἀνάγκη θὰ ἦτο προσθέτου δόσεως, ἂν τὸ ἰατρικὸν τοῦτο εἶχεν ὅλως δύναμίν τινα. Προσθετέον δὲ τούτοις ὅτι ἔν τισι τῶν ἡμετέρων γυμνασίων πολλοὶ τῶν ἀφυεστέρων ἢ ἀμελεστέρων μαθητῶν, οὐ μόνον πλουσιοι, ἀλλὰ καὶ πένητες ἀφειδῶς δαπανῶσιν οὐχὶ ἄνευ τῆς τῶν γονέων γνώμης οἱ μὲν ἐκ περιουσίας, οἱ δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος, ἵνα ὑπό τινων τῶν καθηγητῶν αὐτῶν κατ' ἰδίαν διδάσκωνται, οὐχὶ τῆς ὠφελείας ἕνεκα ἀλλὰ τοῦ προβιβασμοῦ. Εἶναι ἄρα ἐλπὶς ὅτι τοὺς τοιούτους θὰ σωφρονίσῃ ἡ τῶν διδάκτρων δαπάνη;

Ἀλλά, θὰ ἀντιτάξῃ τις ἴσως, τὰ δίδακτρα, ἂν καταβάλλωνται ὑπὲρ τῶν καθηγητῶν ὑπὸ τῶν ἀκροατῶν αὐτῶν, θὰ καταστήσωσιν αὐτοὺς φιλοτιμοτέρους περὶ τὴν τῆς διδασκαλίας ἀκρίβειαν, ἵνα ἔχωσιν ὡς πλείστους ἀκροατὰς

καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὡς πλεῖστα κερδαίνωσι. Πρὸς ταῦτα παρατηροῦμεν πρῶτον μὲν ὅτι, ὡς ἔχουσι τὰ παρ' ἡμῖν, οὐχὶ πάντοτε ἡ ἀκριβὴς διδασκαλία ἐρέλκεται πλείστους ἀκροατάς. Ἔπειτα οἱ φοιτηταὶ θὰ καταβάλλωσι κατὰ πρῶτον λόγον ὑπ' ἀνάγκης δίδακτρα τοῖς ἐξετάσουσιν αὐτοὺς καθηγηταῖς, οἱοιδήποτ' ἀνῶσι κατὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἀξίαν· τῶν δὲ ἄλλων θὰ ἀκούωσιν ἄνευ διδάκτρων, ἐὰν οὗτοι ἐπιτρέψωσι τοῦτο, εἰ δὲ μή, οἱ πενέστεροι τοὐλάχιστον (δὲν θὰ εἶναι δὲ οὗτοι οἱ ἀφυέστεροι), θὰ προτιμήσωσι νὰ φυλάξωσι τὰ ὑπολειπόμενα αὐτοῖς ὀλίγα χρήματα πρὸς θεραπείαν ἄλλων ἀναγκῶν μᾶλλον ἐπειγουσῶν τῆς ἐπιστημονικῆς. Οὕτω τὸ κερδάριον κατ' οὐδὲν θὰ αὐξήσῃ τὸν περὶ τὴν ἐπιστήμην ζῆλον τῶν διδασκόντων.

(Ἀκολουθεῖ)

Σ. ΒΑΣΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

εἰς τὰ ἀποσπάσματα τῶν Ἀττικῶν κωμικῶν.

(Th. Kock 1880).

—

ἤμουν ἄγριον βάρος ἤτειρεν γάρ τοί μ' οἶνος οὐ μείζας πόμα Ἀχελῴῳ.
(Ἀριστοφάνους ἀπ. 351)

Οὕτω φέρεται παρὰ Μακροβίῳ (Saturnal. 5, 18, 4. 5) τὸ ἀδιανόητον τοῦτο ἀπόσπασμα, ἐν δὲ τῷ cod. reg. 9371, ὡς λέγει ὁ Bergk, ἀντὶ *ἤτειρεν γάρ τοί μ' οἶνος* κεῖται *ἤγειρεν τὰρ οἶνος*. Ἐκ τῶν κριτικῶν ὁ μὲν Iacobi νομίζων ὅτι σύγκειται ἐξ ἀναπαίστων προτείνει νὰ γραφῇ ὧδε·

ἤμουν ἄγριον
βάρος· ἤγειρεν γάρ τοί μ' οἶνος
πρόσθ' οὐ μιχθεὶς Ἀχελῴῳ.

ὁ δὲ Dindorf ὑπολαμβάνων ὅτι ἐκ γλυκωνείων ἀποτελεῖται γράφει·

ἤμουν ἄγριον βάρος
κἄτειρε γὰρ οἶνος οὐ
μιγεὶς Ἀχελῴῳ.

ὁ δὲ Kock λέγει fortasse γραπτέον

ἤμουν οὖν ἄγριον βάρος·
ἔτειρε γάρ μ' οἶνος θ' ὃν οὐ μίξας ποτὸν
ἔδωκ' Ἀχελῴῳ καὶ.....

ὁ δὲ Herwerden (Mnemos. N. S. Vol. 14 pars II) νομίζων ὅτι τὸ *ἤγειρε γὰρ οἶνος* εἶνε παρέμβλητον ἀναγινώσκει

ἤμουν ἄγριον βάρος (οἴνου)
οὐ μείξας πῶμ' Ἀχελῴῳ.

Ἐπειδὴ ὅμως αὗται αἱ διορθώσεις καὶ ἀποκαταστάσεις πολλὰ τὰ ἀσαφῆ καὶ ἀδιανόητα καταλείπουσι, νομίζομεν ὅτι διὰ μικρῶν τινων καὶ οὐχὶ παρὰ τοὺς παλαιογραφικοὺς κανόνας μεταβολῶν δυνάμεθα ν' ἀποκαταστήσωμεν τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο, οἷον πιθανῶς ἤτό ποτε, γράφοντες ὧδε·

ἤμουν ἄγριον βάρος.
ΗΠΕΙΓΕ γὰρ οἶνος οὐ
μιΓὰς Ἀχελῴῳ,

Κατὰ ταῦτα ὁ νοῦς τοιοῦτός τις· τὸ ἄγριον τῶν βεωμάτων βάρος, ὅπερ εἶχον ἐν τῷ στομάχῳ ἐξήμουν, ἀνάγκασθεὶς (ἤπειγε γὰρ) ὑπὸ τοῦ ἀκράτου (οἶνος οὐ μιγὰς Ἀχελῴῳ), ὃν ἔπιον. Τὸ δὲ μέτρον τῶν στίχων, ὧν οἱ μὲν δύο πρῶτοι δίμετροι βραχυκατάληκτοι, ὁ δὲ τρίτος μονόμετρος ὑπερκατάληκτος, εἶνε ἰαμβικόν. Ἰδὲ essais de métrique grecque par A. Ed Chaignet, σ. 137, 138, 142, 147. Ἐξ ὧν ὁ Μακρόβιος λέγει (ἰδ. ἀν.) monstrabo-ut Acheloum pro *quavis aqua* dicerent ἐκβάλλομεν τὴν λέξιν *πόμα*, ὥσπερ καὶ ὁ Iacobi καὶ Dindorf ποιοῦσιν.

Ὅστις γαμεῖν βουλεύετ', οὐ βουλεύεται
ὀρθῶς· διότι βουλεύεται χοὕτω γαμεῖ.
πολλῶν κακῶν γάρ ἐστιν ἀρχὴ τῷ βίῳ.
ἢ γὰρ πένης ὢν τὴν γυναῖκα χρήματα
λαβὼν ἔχει δέσποιναν, οὐ γυναῖκ' ἔ τι,
ἧς ἐστι δοῦλος καὶ πένης· ἢν δ' αὖ λάβῃ
μηδὲν φερομένην, δοῦλος αὐτὸς γίγνεται.
δεῖ γὰρ τὸ λοιπὸν ἀνθ' ἑνὸς τρέφειν δύο.
(Ἀναξανδρίδου ἀπ 47).

Τοῦ νοσοῦντος τούτου ἀποσπάσματος τὴν θεραπείαν ὁ μὲν Meineke νομίζει ὅτι ἐπιτυγχάνει περιγράφων κατὰ Herwerden τὰς λέξεις *ἧς ἐστι δοῦλος καὶ πένης* καὶ παραλαμβάνων τὴν γραφὴν τοῦ Γεσνέρου *αὖθις* ἀντὶ *αὐτός*, ὁ δὲ Kock γράφων *κοὐκ ἀνὴρ* pro absurdo, ὡς λέγει ὁ Herwerden, *καὶ πένης*. Καθ' ἡμᾶς ἀνωδύνως καὶ εὐκολώτατα θεραπεύεται τὸ χωρίον, ἂν διορθωθῇ καὶ στιχθῇ ὧδε·

ὅστις γαμεῖν βουλεύετ', οὐ βουλεύεται
ὀρθῶς, διότι βουλεύεται χοὕτω γαμεῖ.
πολλῶν κακῶν γάρ ἐστιν ἀρχὴ τῷ βίῳ·
ἢN γὰρ πένης ὢν τὴν γυναῖκα χρήματα
λαβὼν ἔχH, δέσποιναν οὐ γυναῖκ' ἔXEI,
Ἴσ' ἐστὶ δοῦλος καὶ πένης· ἢν δ' αὖ λάβῃ
μηδὲν φερομένην, δοῦλος ΔΙΤΤΩΣ γίγνεται.
δεῖ γὰρ τὸ λοιπὸν ἀνθ' ἑνὸς τρέφειν δύο.

Οὕτω δὲ καὶ ἡ ἀντίθεσις τῶν δύο κώλων (ἢν γὰρ — ἢν δ' αὖ) πρὸς ἄλληλα φανερὰ καὶ ἡ ἔννοια τῆς τε μεταβολῆς τῆς στίξεως ἕνεκα καὶ τῶν γενομένων διορθώσεων οὐ μόνον οὐδὲν absurdum παρέχει, ἀλλὰ καὶ σαφεστάτη εἶνε.

τῷ σιλφίῳ μάστιξον εὖ τε καὶ καλῶς
(Ἀλέξιδος ἀπ. 133, 5)

Ὁ Kock προτείνει νὰ γραφῇ *μάλαξον* ἀντὶ *μάστιξον*, ὁ δ' Herwerden λέγει· fueritne tamen haec silphii vis ignoro, sed humectandi fuisse scio. Quare praetulerim καταβρεξον vel διάβρεξον (Mnemos. N S. Vol. 14 pars I). Ὁ Σουΐδας ἐν λέξει σίλφιον λέγει· *σίλφιον βοτάνη πολυτίμητος — καὶ τὸ φύλλον δὲ αὐτοῦ καὶ ὁ καρπὸς καὶ ὁ καυλὸς καὶ ὁ ὀπὸς πολλῆς τιμῆς ἐστιν ἄξιον*. Καὶ κατωτέρω· *σίλφιον ῥίζα ἡδύοσμος ἐν Λιβύῃ γινομένη ἀρτυτικὴ καὶ θεραπευτική — ἔστι δὲ φυτάριον*. Ἐνταῦθα ἐπειδὴ περὶ ἰχθύος πρόκειται ἡ δύναμις τοῦ σιλφίου εἶνε ἀρτυτική, ὥσπερ ἐκ τοῦ Ἀθηναίου (Δ. 147 d καὶ ἀλλαχοῦ) μανθάνομεν. Νομίζομεν λοιπὸν ὅτι ὡς ἐπὶ νεκρῶν λέγεται *στέφειν λοιβαῖς ἢ χοαῖς* οὕτω ἐπὶ τὸ κωμικώτερον καὶ ὁ Ἄλεξις εἶπεν ἐπὶ ἰχθύος

τῷ σιλφίῳ NIN στεΨον εὖ τε καὶ καλῶς.

Ἀθήνησι τῇ 30 Ἰανουαρίου 1888.

Γ. Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

—

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΜΙΚΗΣ

τοῦ κ. Α. ΠΑΠΑΙΩΑΝΝΟΥ

τακτικοῦ καθηγ. τῆς Ἀνατομικῆς ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπ. καὶ διευθυντοῦ τοῦ ἀνατομικοῦ φροντιστηρίου.

—

(Συνέχεια καὶ τέλος)

Πασῶν δὲ τῶν πρὸς περιγραφὴν *τῶν ὀργανικῶν συστημάτων καθόλου* μεθόδων ἐξελεξάμην τὴν ἀρίστην, ἐκείνην ἣν ὁ πολὺς καὶ δεινὸς περὶ τὴν ἐπιστήμην C. Gegenbaur, ὁ ἐν Ἑϋδελβέργῃ καθηγητής, εἰσήγαγε πρῶτος, δηλονότι τὴν *ἐμβρυολογικήν*, τὴν ἐπὶ τῆς ἐμβρυολογίας θεμελιουμένην· κατ' αὐτὴν περιγράφονται τὰ ὀργανικὰ συστήματα ἀναφορᾶς γινομένης πρὸς τὴν κοινὴν καταβολὴν αὐτῶν, τουτέστι τὴν κοινὴν ἀρχήν, ἐξ ἧς διεπλάσθησαν· οὕτω δὲ αἱ ὁμοιότητες ἢ ἀναλογίαι τῶν συνιστώντων τὸ σῶμα ἱστῶν καὶ ὀργάνων ἀναφέρονται πρὸς τὴν κοινὴν ὀντογονικὴν ἀρχήν, ἑρμηνευομένης τοιούτῳ τρόπῳ τῆς μορφῆς ἐκείνων διὰ τῆς ἐκ τῆς κοινῆς τῶν ὀργανικῶν συστημάτων ἀρχῆς ἤτοι διὰ τῆς *γενέσεως* καὶ τῆς *διαπλάσεως* αὐτῶν. Πλημμελὴς δ' ἐλέγχεται ἡ μέχρι τοῦ νῦν περιγραφὴ τῶν τοῦ σώματος ὀργάνων, ἡ γινομένη κατ' ὄργαν κὰ συστήματα ἢ ὁμοίαν τὴν κατασκευὴν ἢ τὴν αὐτὴν ἢ παραπλησίαν τὴν λειτουργίαν ἔχοντα, οὐδαμῶς λαμβανομένης πρὸ ὀφθαλμῶν τῆς σχέσεως τῶν προκειμένων συστημάτων πρὸς τὴν κοινὴν αὐτῶν ἀρχήν. Οὕτω δὲ ἡ εἰρημένη μέθοδος, ἧς χρῆσιν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἀνατομικῇ ἐποιησάμην, εἰσαγομένη *τὸ πρῶτον* παρ' ἡμῖν, ἔσται ἀναντιλέκτως λυσιτελής, ἅτε δι' αὐτῆς προαγομένης τῆς Ἀνατομικῆς εἰς ἐπιστήμην οὐχὶ μόνον ἐπὶ τῆς πείρας, ὡς μέχρι τοῦδε ἐγίνετο, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ *τῆς μετὰ λόγου γνώσεως* ἐρειδομένην.

Ἐπὶ τῇ συντάξει δὲ τοῦ πονήματος τούτου *ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον* εἶχον μὲν πρὸ ὀφθαλμῶν πάντα τὰ ἐν τέλει τοῦ προλόγου τοῦδε μνημονευόμενα εἰδικὰ τῆς Ἀνατομικῆς, τῆς Ἱστολογίας, τῆς Ἐμβρυολογίας καὶ τῆς συγκριτικῆς Ἀνατομικῆς συγγράμματα καὶ εἰδικὰ περιοδικὰ καὶ τὰς μονογραφίας, ἀλλ' ὅμως πολλαχοῦ, ὡς πᾶς νηφάλιος ἀναγνώστης δύναται νὰ ἐνίδῃ, ἰδίαν μετεχειρισάμην μέθοδον, οἵαν ἐνόμισα ὠφέλιμον καὶ λυσιτελῆ πρὸς σαφεστέραν καὶ τελειοτέραν τῶν ὀργάνων περιγραφὴν καὶ εὐχερεστέραν κατανόησιν αὐτῶν, πορισάμενος αὐτὴν συντόνῳ προσοχῇ ἔκ τε τῆς περὶ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν πρᾶξιν πείρας καὶ τῶν μελετῶν καὶ παρατηρήσεων· ἐποίησα δὲ τοῦτο, ὅπως ἀρθῶσιν αἱ πολλαὶ καὶ ἀνυπέρβλητοι πολλάκις δυσχέρειαι τῆς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἰατρικῇ σχολῇ παιδευομένης νεότητος, ὧν οὗτοι ἐν τῇ περὶ τὴν Ἀνατομικὴν σπουδῇ μέχρι τοῦ νῦν ἐπειρῶντο. Ἐνιαχοῦ δὲ τοπογραφικὴν καταστήσας τὴν περιγραφὴν πρὸς πλείονα σαφήνειαν καὶ εὐχερεστέραν τῶν περιγραφομένων κατάληψιν ἀναγκαῖον ἔκρινα νὰ ἐπιτάξω ἐκείνῃ συμπεράσματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν Παθολογίαν καὶ τὴν Χειρουργικήν. Οὕτω δέ, ὡς πέπεισμαι καὶ ἡ περὶ τὴν Ἀνατομικὴν σπουδὴ τερπνοτέρα ἀποβαίνει καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς πρακτικὴ ὠφέλεια βεβαιοτέρα καὶ ἀσφαλεστέρα γίνεται καὶ ἡ ἐν ταῖς φρεσὶν ἀναγραφὴ καὶ ἐμμονὴ τῶν ἀνατομικῶν γνώσεων εὐκολωτέρα ἐγκαθίσταται.

Ἐπειδὴ δ' ἔν τισι διατελοῦσιν ἔτι οἱ ἀνατομικοὶ τὰ μάλιστα ἀμφισβητοῦντες, ὁτὲ μὲν μνημονεύω πάσας τὰς διεστώσας γνώμας αὐτῶν, καθιστῶν γνωρίμους τῷ ἀναγνώστῃ τὰς περὶ τὴν Ἀνατομικὴν ἀκάνθας, ὁτὲ δὲ τὰς λοιπὰς ἀποβαλὼν ἀποδέχομαι τὴν ἀναμφιλέκτως ὀρθὴν ἑπόμενος τοῖς δοκιμωτάτοις τῶν συγγραφέων· ἔστι δ' ὅτε ἀνέπτυξα σαφῶς καὶ εὐλήπτως ἐγὼ αὐτὸς εἴ τι ἐσφαλμένον παρ' ἑνίοις ἢ ἀσαφὲς καὶ ἄνευ αἰτιώδους λόγου μνημονεύεται ὑπ' ἄλλων. Καὶ τοιαῦτα μὲν τὰ κατὰ τὴν σύνταξιν καθόλου τῆς προκειμένης πραγματείας.

Τῶν δυσχερεστάτων δ' ἀναντιρρήτως εἶνε ἡ *ὀνοματοθεσία* ἐν τῇ τοσοῦτον ἤδη προηγμένῃ Ἀνατομικῇ· διότι πλεῖστοι ὅσοι ὅροι ξενικοί, πλημμελεῖς, πάντῃ ἄμουσοι, καὶ ὡς τὰ πολλὰ ἡμελημένοι παρεισήχθησαν εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχεν εἰς αὐτήν· τούτου δ' ἕνεκεν, ὥσπερ πᾶς ὁ ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐπιστημονικὸν σύγγραμμα συγγράφων, οὕτω καὶ ἐγὼ πολλαῖς δυσχερείαις ἐν τῇ συγγραφῇ τῆς προκειμένης πραγματείας προσέκοψα ἰδίως δ' ἐν τῇ Ἱστολογίᾳ

ἀγνώστῳ οὖσῃ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἧς σύγγραμμα ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ Βρούνσου φιλοπονηθὲν μετέφρασε τῷ 1853 εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν εἷς τῶν ἐπιφανεστάτων ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πανεπιστημίῳ καθηγητῶν καὶ σεβαστὸς ἐμοῦ διδάσκαλος *Θεόδωρος Ἀφεντούλης*, ὃν τὸ *μόνον* παρ' ἡμῖν πλῆρες σύγγραμμα μεθερμηνεῦον πιστῶς καὶ ἀκριβῶς τὴν πρώτην τῆς Ἱστολογίας (γενικῆς Ἀνατομικῆς) κατάστασιν, ἐν ᾧ ὑπάρχουσι προσφυεῖς *ἱστολογικοὶ ὅροι*. Ὅθεν ἀναγκαιότατον ὑπέλαβον χάριν ἀνατομικῶν ὅρων ἐπὶ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας συγγραφεῖς μάλιστα δὲ τοὺς φιλοσόφους τε καὶ ἰατροὺς ἀναδράμω, ἐξ ὧν παραλαβὼν ὧν χρῆσιν ἐκεῖνοι ἐποιοῦντο ἔχοντες τὰ μάλιστα ἀξὺ καὶ ἐμμελὲς τὸ οὖς, πῇ μὲν ἀπέβαλον τοὺς παρὰ τοὺς κανόνας τῆς Ἑλλ. γλώσσης ἐσχηματισμένους, πῇ δ' ἐπηνώρθωσα αὐτούς, πῇ δὲ ἀποκατέστησα τὴν ἀληθῆ σημασίαν πολλῶν, οὓς οἱ μὲν Εὐρωπαῖοι παρανοήσαντες πλημμελῶς μετέφρασαν, οἱ δὲ ἡμέτεροι ἀβασανίστως παρέλαβον, ἀλλαχοῦ δὲ πάντας σχεδὸν τοὺς συνωνύμους παρεθέμην· ὅσους δ' ἐκεῖ δὲν ἠδυνάμην νὰ εὕρω ἔπλασα κατ' ἀναλογίαν ἑπόμενος πάντοτε τοῖς περὶ τὴν δημιουργίαν λέξεων ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ νενομισμένοις. Πάντες δ' οἱ προκείμενοι *νέοι ὅλως ἐμοῦ ὅροι*, οὓς, ὡς εἴρηται, εἰσήγαγον εἰς τὸ ἐμὸν πόνημα, πρῶτον μὲν παραλαβὼν ἐκ τῶν θησαυρῶν τῶν ἡμετέρων προγόνων, δεύτερον δὲ τοὺς πλημμελῶς ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ληφθέντας ἢ δημιουργηθέντας ἐπανορθώσας, εἶτα δὲ τοὺς συνωνύμους παραθείς, ἔπειτα δὲ πλάσας ἑτέρους κατ' ἀναλογίαν, εἶνε περὶ τοὺς δισχιλίους καὶ ἑπτακοσίους. Οὕτω δὲ οὐ μόνον ἐκ τῶν εἰρημένων 2700 ὅρων ἀλλὰ καὶ ἐξ ἧς ἐποιησάμην μνείαν ἰδίας μεθόδου περὶ τὴν περιγραφὴν τῶν καθ' ἕκαστον ὀργάνων ὁ ἀναγνώστης πείθεται ὅτι ἐν τῇ προκειμένῃ πραγματείᾳ ὑπάρχει *νέα* καὶ *πάντῃ πρωτότυπος* ἐργασία ἐμοῦ, πόρισμα οὖσα πόνου μακροῦ καὶ χρόνου οὐ βραχέος.

Περὶ ἀρχαίων δ' Ἑλλήνων φιλοσόφων τε καὶ ἰατρῶν τοῦ λόγου ὄντος, ἀναγκαιότατον ἔτι ἔκρινα νἀποδείξω πολλαχοῦ τῆς ἐμῆς πραγματείας τὰς πλάνας τῶν ἄλλως σοφῶν ἀλλοδαπῶν συγγραφέων καὶ περιπύστων ἀνατομικῶν, οἵτινες ἢ ἥκιστα ἀναγινώσκοντες ἢ μὴ κατανοοῦντες τὰ συγγράμματα τῶν ἡμετέρων προγόνων ἀπονέμουσιν ἑκυτοῖς ἀνακαλύψεις πραγμάτων πάντῃ γνωστῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τοῖς καὶ αὐτὴν τὴν Δαρβίνειον θεωρίαν συλλαβοῦσιν ἐν τῷ παρατηρητικῷ αὐτῶν πνεύματι, καθάπερ ἀπέδειξαν καὶ ἄλλοι μὲν ἀλλὰ πρὸ πάντων ὁ σοφώτατος ἐν Βερολίνῳ καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας *Zeller* Ἐξ ὁπόσων δὲ νεωτέρων ἢ καὶ συγχρόνων θἀφαιρεθῇ ἡ τιμὴ τῆς ἀνακαλύψεως, ἂν ἡμεῖς ἐγκύψωμεν εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀριστουργημάτων τῶν προγόνων ἡμῶν!

Ἐπειδὴ δὲ τῷ παρελθόντι ἔτει ἐν τῷ ἐν Βερολίνῳ γενομένῳ συνεδρίῳ τῶν φυσιοδιφῶν ἔδοξε τῷ *ἀνατομικῷ τμήματι* αὐτοῦ, εἰσηγησαμένου τοῦ ἐν Λειψίᾳ διαπρεπεστάτου καθηγητοῦ, τοῦ δεῖ νοῦ περὶ τὴν Ἱστολογίαν ἰδίᾳ δὲ τὴν Ἐμβρυολογίαν *His*, νὰ μεταβάλῃ τοὺς ἀνατομικοὺς ὅρους, ὧν ἄλλοι ἄλλως καὶ ἐν ἄλλῃ ἐννοίᾳ ποιοῦνται χρῆσιν καίοὖτω πλάσῃ κατὰ συνθήκην *κοινὴν ἐπιστημονικὴν ἀνατομικὴν γλῶσσαν* ἀποδεκτέαν ὑπὸ πάντων τῶν ἀλλοδαπῶν ἐπιστημόνων, νομίζω ὅτι προσφυεστάτη πρὸς τοῦτο εἶνε ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα· τοῦτο δὲ οὐδεμιᾶς χρήζει ἀναπτύξεως, ἅτε πλείστων ἀλλοδαπῶν ἐπιστημόνων πραγματευθέντων ἐκτενῶς περὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος καὶ παραδεξαμένων *μόνην τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν* ὡς προσφορωτάτην πρὸς πάγκοινον χρῆσιν. Τούτου δ' ἕνεκεν, ἐπειδὴ οἱ ἀνατομικοὶ ὅροι πάντες σχεδὸν ἐμπεριέχονται ἐν τῷ ἐμῷ πονήματι, οἷοι ὑπάρχουσιν ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν ἡμετέρων προγόνων ἢ κατ' αὐτὰ ἐπηνωρθώθησαν ἢ κατ' ἀναλογίαν διεπλάσθησαν, τολμῶ εἰπεῖν ὅτι δύναται ἴσως καὶ τὸ ἐμὸν βιβλίον νὰ συντελέσῃ πρὸς μόρφωσιν κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς παρὰ πάντων τῶν ἀλλοδαπῶν διασήμων ἐπιστημόνων ἐπιδιωκομένης χρήσεως ἑνιαίας ἀνατομικῆς γλώσσης.

Τῆς δὲ χρήσεως ἀνατομικῶν ἀτλάντων ἀποβαινούσης μάλιστα ἐν Ἑλλάδι οὐ μόνον δυσχεροῦς περὶ τὴν μελέτην ἀλλὰ καὶ πολυδαπάνου, παρενέβαλον ἐν τῷ κειμένῳ πάσας τὰς ἀναγκαίας εἰκόνας, δι' ὧν οἱ περὶ τὴν ἀνατομικὴν διατρίβοντες ἀνέτως καὶ εὐχερῶς δύνανται νἀναπολῶσι κατ' οἶκον ὅσα ἐν τῷ ἀνατομικῷ ἀμφιθεάτρῳ ἐπὶ παρασκευασμάτων ἐδιδάχθησαν ἢ ὅσων ἀσκούμενοι ἐπὶ πτωμάτων ἀντελάβοντο ἀνατέμνοντες τὰ περιγραφόμενα μέρη, ὅπερ δυσχερέστατα μέχρι τοῦ νῦν κατώρθουν ὑπὸ πολλῶν διακωλυόμενοι. Καίπερ δέ, καθάπερ ἐν τῇ ἀγγελίᾳ διέλαβον, προτιθέμενος νὰ παραθῶ περὶ τὰς 500 εἰκόνας, ὅσας ὡς τὰ πολλὰ τὰ ἐν χρήσει τῶν ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις τῆς Εὐρώπης σπουδαζόντων φοιτητῶν ἀνατομικὰ συγγράμματα περιλαμβάνουσι, δὲν ὤκνησα ὅμως ἔπειτα, προβαινούσης τῆς τυπώσεως, νὰ διπλασιάσω σχεδὸν τὰς εἰκόνας ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἐν Ἑλλάδι σπάνιν ἀνατομικῶν συγγραμμάτων καὶ ἀνατομικῶν ἀτλάντων καὶ ἐπιθυμῶν ἵνα πολλῷ ἀνυσιμωτέραν καὶ τελεσφορωτέραν τὴν περὶ τὴν ἀνατομικὴν διατριβὴν καταστήσω, εἰ καὶ πολλῆς δαπάνης ἡ παρασκευὴ τοσαύτης πληθύος εἰκόνων χρήζει. Τὰς δὲ προκειμένας εἰκόνας παρέλαβον τὰς μὲν τῆς ἀδρᾶς κατασκευῆς τῶν ὀργάνων πάσας σχεδὸν ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ διασημοτάτου ἀνατομικοῦ τῆς Γαλλίας *Sappey*,

τὰς δὲ τῆς ὑφῆς αὐτῶν ἐκ πολλῶν συγγραμμάτων Γερμανικῶν τε καὶ Γαλλικῶν καὶ Ἰταλικῶν, τὰς δ' ἐμβρυολογικὰς ἐκ τοῦ δοκιμωτάτου συγγράμματος τοῦ *Kölliker*.

. . . . . .

. . . . . .

Τελευτῶν δὲ δὲν δύναμαι νὰ μὴ ὁμολογήσω ὅτι ἔν τισιν ἴσως προσέκοψα ἢ καὶ ἐσφάλην· οὐδὲν ἀνθρώπινον ἔργον τέλειον· εὐχαρίστως δὲ θἀποδεχθῶ τὰς κρίσεις τῶν ἐπαϊόντων, οὕτω τὴν ψυχὴν διακείμενος, ὥστε μηδαμῶς ὑπὸ οἰήσεως ἢ ζηλοτυπίας ἢ φθόνου νὰ καταληφθῶ, ἀλλ' εἰ: ζῆλον καὶ φιλοτιμίαν παροξυνθεὶς νὰ ἐπανορθώσω ἐν ἄλλῃ ἐκδόσει τὰ τυχὸν ἐν ταύτῃ ἐσφαλμένα ἢ μὴ προσφυῶς ἔχοντα.

Ἐὰν δὲ καὶ ἐλάχιστόν τι συντελέσω ὅπως ἀπονωτέρα καὶ εὐχερεστέρα ἡ πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν τῆς Ἀνατομικῆς σπουδὴν ἄγουσα ὁδὸς κατασταθῇ, ἱκανόν μοι τοῦτο καὶ προσφιλὲς ἄθλον θὰ ὑπάρξῃ ἀνθ' ὧν ἐμόχθησα, ἐπιχειρήσας ἔργον πλείστων φροντίδων μεστόν, καὶ ὀξὺ πρὸς τὴν ἐν τῷ μέλλοντι χρόνῳ ἐμὴν ἀσχολίαν θὰ καταστῇ αἴθυγμα.

Ἐν Ἀθήναις μηνὶ Δεκεμβρίῳ 1887.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΤΙΝΕΣ

ἐπὶ τοῦ ἑλώδους αἱμοσφαιρινουρικοῦ πυρετοῦ

ὑπὸ

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΙΩ. ΚΑΝΕΛΛΗ
ἰατροῦ.

Ὁ ἑλώδης αἱμοσφαιρινουρικὸς πυρετὸς εἶνε ὡς γνωστὸν νόσος ἅλις συχνάκις ἀπαντῶσα ἐν ταῖς ἑλώδεσι χώραις καὶ ὡς ἐκ τούτου δοῦσα ἀντικείμενον μελέτης καὶ συγγραφῶν εἰς πολλοὺς διακεκριμένους ἐπιστήμονας. Ἡ νόσος αὕτη κατὰ τὰς στατιστικὰς εἶνε ἡ τυχνότερον ἁπαντῶτα ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὸν κακοήθη κωματώδη πυρετόν. Ἡ νόσος αὕτη προσβάλλει κατ' ἐποχὰς πολλὰ ἄτομα ἐν τοῖς ἑλώδεσι τόποις, προϊάπτει δ' εἰς τὸν ἄδην ἀριθμὸν οὐχὶ εὐκαταφρόνητον ἀρρώστων νοσησάντων ἐκ ταύτης· δικαίως λοιπὸν καὶ οἱ Ἕλληνες ἰατροὶ ἀσκοῦντες τὴν ἱερὰν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐπιστήμην ἐν χώρᾳ ἔνθα ὁ ἰκτερώδης μελανουρικὸς πυρετὸς ἐνδημεῖ κατ ἐποχὰς καὶ ἐμελέτησαν ἑκάστοτε καὶ ἐξακολουθοῦσι μελετῶντες καὶ νῦν ἔτι ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις τὰ κατὰ τὴν δύστροπον ταύτην πάθησιν. Ἡ Ἑλληνικὴ ἰατρικὴ Σχολὴ πάνυ δικαίως δύναται νὰ σεμνύνηται διὰ τὰ ἔργα αὐτῆς ἐπὶ τῆς νόσου ταύτης, ὧν ἐν ἰδίως τὸ τοῦ διακεκριμένου καθηγητοῦ ἡμῶν κ. Γεωργίου Καραμήτσα ἰδιάζουσαν καὶ ἐξέχουσαν κατέλαβε θέσιν καὶ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ. Ἡμεῖς ἐν τῇ διατριβῇ ταύτῃ θέλομεν ἐκφέρει ἁπλῶς σκέψεις τινας ὡς πρός τινα ἴδια ζητήματα ἀναγόμενα εἰς τὸ νοσολογικὸν διάγραμμα τῆς νόσου ταύτης, ἀφορμὴν λαμβάνοντες τόσῳ ἐκ τῶν ἀξιολόγων πραγματειῶν τῶν ἀναγνωσθεισῶν ἐν τῷ δευτέρῳ συνεδρίῳ τῶν Ἑλλήνων ἰατρῶν ὑπὸ συναδέλφων κεκτημένων εὐρεῖαν πεῖραν καὶ μάθησιν, ὅσῳ καὶ ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν συζητήσεων τῶν γενομένων ἐπ' ἐσχάτων ἐν τῇ ἐν Ἀθήναις Ἰατρικῇ Ἑταιρίᾳ.

§ 1. — Αἰτιολογία.

Ὁ ἑλώδης αἱμοσφαιρινουρικὸς πυρετὸς γεννᾶται ὑπὸ τὴν διπλῆν ἐπήρειαν ἑλώδους μιάνσεως ἤδη ἀρχαίας καὶ ἰδίας τινος ἐπιδεκτικότητος εἰς τὰς θερμικὰς μεταβολὰς ἐν ταῖς νοσώδεσι θερμαῖς χώραις. Ἀναφαίνεται ὡς τὰ πολλὰ εἰς ἀνθρώπους ἐμπεποτισμένους ὡς εἰπεῖν κατὰ Corre ὑπὸ τοῦ ἑλείου μιάσματος ἐπὶ χρόνον κα ἀ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μακρόν, περίπου δ' ἀεὶ ἡ ἔκρηξις τῆς νόσου οἱονεὶ συνδυάζεται ἐντυπώσει αἰφνιδίας ψύξεως. Ἐπικρατεῖ κατὰ τοὺς ψυχροτέρους μῆνας ἤτοι ἀπὸ Ὀκτώβριον μέχρι Ἀπριλίου, ἐμφανίζεται δὲ συνήθως ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἀλλαγῆς οἰκήματος ἢ πόλεως. Ἡ νόσος ὅμως εἰς ἐξαιρετικάς τινας περιπτώσεις δύναται νὰ ἐμφανισθῇ καὶ εἰς ἄτομα οἰκοῦντα μὲν εἰς ἑλώδεις χώρας μὴ ὑποστάντα ὅμως μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ ἑλώδους αἱμοσφαιρινουρικοῦ πυρετοῦ προσβολῆς οὐδεμίαν ἐκδήλωσιν τοῦ ἑλώδους μιάσματος.

Δύναται ὅμως νὰ πραχθῇ ἰκτερώδης αἱμοσφαιρινουρικὸς πυρετὸς καὶ ἐκ τῆς κινίνης;

Ἰταλοὶ ἰκτροὶ προεξάρχοντος τοῦ Tomaselli ὡς καὶ ἡμεδαποὶ συνάδελφοι ἐν τῷ Β' Συνεδρίῳ τῶν Ἑλλήνων ἰατρῶν ἀνεκοίνωσαν ἤδη περιπτώσεις ἰκτερώδους αἱμοσφαιρινουρικοῦ πυρετοῦ ἐκ τῆς χρήσεως τῆς κινίνης, ἕτεροι δ' αὖθις εἶδον ὅτι ἐν ἑτέραις περιπτώσεσιν ἤδη ἐμφανισθέντος τοῦ χολώδους αἱμοσφαιρινουρικοῦ πυρετοῦ καὶ χορηγηθείσης τῆς κινίνης, ἡ κατάστασις τῶν ἀρρώστων ἐβάρυνεν ἐπὶ μέγα, ἔστι δ' ὅτε ἐπῆλθε καὶ ὁ θάνατος. Πλὴν ἀλλ' ὅμως τὸ ὅτι εἴς τινα ἄτομα ἡ κινίνη δύναται νὰ ἐπενέγκῃ συμπτώματα ἰκτερώδους αἱμοσφαιρινουρικοῦ πυρετοῦ δὲν συνεπάγεται τὸ ὅτι ἡ κινίνη δὲν ὠφελεῖ χορηγουμένη εἰς τὰ λοιπὰ κρούσματα τοῦ καθαρῶς ἑλώδους αἱμοσφαιρινουρικοῦ πυρετοῦ· ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ ἰκτερώδης αἱμοσφαιρινουρικὸς πυρετὸς προέρχεται συχνότατα ἐκ τοῦ ἑλώδους μιάσματος, ἀλλὰ εἰς σπανιωτάτας περιπτώσεις καὶ ἡ κινίνη δύναται νὰ ἐπενέγκῃ τὴν

νόσον ταύτην. Ἡ περίπτωσις ἡ ἀνακοινωθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Κανάκη ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 5 Δεκεμβρίου 1887 τῆς ἐν Ἀθήναις Ἰατρικῆς Ἑταιρίας εἶνε μετὰ πολλῶν ἑτέρων τοιούτων περιπτώσεων ἀναφερομένων ὑπ' ἄλλων συναδέλφων (Ῥιζόπουλος) λίαν διδακτικὴ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο. Ἡμεῖς τό γε νῦν φρονοῦμεν ὅτι ὅπως σπανίως εἴς τινα ἄτομα ὑποστάντα ἢ μὴ προηγουμένως ἐλώδεις παροξυσμοὺς ἡ κινίνη ἐπιφέρει αἱμοσφαιρινουρίαν, οὕτω δύναται νὰ προκαλέσῃ εἰς ἕτερα ἄτομα ἐπίσης σπανιώτατα ἰκτερώδη αἱμοσφαιρινουρικὸν πυρετὸν καὶ ὅτι ἑπομένως ἡ χορήγησις τῆς κινίνης ἐν ταῖς περιπτώσεσι ταύταις εἶνε ὄχι μόνον βλαβερὰ ἀλλὰ δύναται νὰ ἐπενέγκῃ καὶ τὸν θάνατον Ζήτημα δ' εἶνε τὸ καθ' ἡμᾶς πρὸς μελέτην, ἂν μὴ δύνηται νὰ ἐπέλθῃ ἰκτερώδης αἱμοσφαιρινουρικὸς πυρετὸς οὐ μόνον ἐκ τοῦ ἑλώδους μιάσματος, οὐ μόνον ἐκ τῆς κινίνης, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς μόνης καὶ ἁπλῆς ψύξεως, ἀφοῦ δὴ ἐγένετο παραδεκτὴ καὶ ἁπλῆ αἱμοσφαιρινουρία περιοδικὴ ἐκ ψύξεως. Πρὸς ἀκριβῆ ὅμως ἐπίλυσιν, ἐὰν ἡ κινίνη δύναται νὰ ἐπενέγκῃ ἰκτερώδη αἱμοσφαιρινουρικὸν πυρετὸν νομίζομεν ὅτι δέον νὰ μελετηθῇ ἐπισταμένως καὶ ἐρευνηθῇ, ἐὰν ἐφ' ὅλων τῶν ἀρρώστων τῶν νοσησάντων ἐκ τῆς παθήσεως ταύτης ὤφθησαν συμπτώματα προηγουμένως ἑλειογενῶν πυρετικῶν παροξυσμῶν ἢ καὶ ἑλώδους καχεξίας, ἢ ἐὰν ἡ κινίνη ἐπήνεγκε συμπτώματα ἰκτερώδους αἱμοσφαιρινουρικοῦ πυρετοῦ χορηγηθεῖσα καὶ εἰς ἄτομα, ἅτινα δὲν προσεβλήθησάν ποτε πρότερον ὑπὸ τοῦ ἑλείου μιάσματος καὶ δὴ δὲν ἐξεδήλωσαν οὐδεμίαν μορφὴν ἔστω καὶ λανθάνουσαν τοῦ ἑλώδους πρωτέως.

Οὐ μὴν ἀλλὰ πρὸς παραγωγὴν τοῦ ἰκτερώδους αἱμοσφαιρινουρικοῦ πυρετοῦ συμβάλλει καὶ *ἀτομική τις προδιάθεσις*, ἥτις καθίστησι τὸ ἄτομον πρόσφορον καὶ οἱονεὶ εὐπαθὲς εἰς τὴν ἐκ τοῦ νοσήματος τούτου μίανσιν· ἔν τισι τ. ἔ. ἀτόμοις ὑφίσταται ἰδιάζουσά τις ἀνώμαλος κατάστασις τοῦ κυκλοφορικοῦ συστήματος ἐν γένει καὶ τῶν αἱμοσφαιρίων ἐξ ἧς ἀποβαίνει εὐχερὴς ἡ καταστροφὴ πολλῶν τοιούτων καὶ ἡ ἐγκατάλειψις τῆς αἱμοσφαιρίνης αὐτῶν ἐν τῷ πλάσματι. Ἀποκρούομεν ὅμως τὴν κληρονομικὴν προδιάθεσιν ὡς συμβάλλουσαν εἰς παραγωγὴν τῆς νόσου, διότι ἐν ταῖς ἄχρι τοῦδε ὀλίγαις περιπτώσεσι καθ' ἃς ἐν τισιν οἰκογενείαις ἐνόησαν ἀλληλοδιαδόχως πολλὰ μέλη ἐκ τοῦ ἰκτερώδους αἱμοσφαιρινουρικοῦ πυρετοῦ ἐνέχονται καὶ περιπτώσεις μιάνσεως συζύγων τ.ἔ. ἀτόμων ἐκτεθειμένων μὲν εἰς τὰς αὐτὰς ἀνθυγιεινὰς συνθήκας. οὐχ ἧττον ὅμως μὴ παρουσιαζόντων τὸ αὐτὸ ζωϊκὸν ἔδαφος. Ὦ; πρὸς τὸ φῦλον προτιμᾶται ὑπὸ τῆς νόσου τὸ ἄρρεν, κθότι καὶ τοῦτο ἰδίως ἐκτίθεται εἰς τὰ ἑλώδη μέρη· ὅσῳ δ' ἀφορᾷ τὴν ἡλικίαν, ἡ νόσος προσβάλλει τὴν ἀπὸ τοῦ 7 ἔτους μέχρι τοῦ 45.

(Ἕπεται συνέχεια).

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ

Γ'.

Ἡ ἐν τῷ δράματι ἑνότης πράξεως, χρόνου καὶ τόπου.

Ὡς ἐν πάσῃ ποιήσει οὐσιῶδες καὶ ἀπαραίτητον συστατικὸν εἶνε ἡ μίμησις, ἤτοι ὡς ἐν παντὶ ποιήματι ὁ ποιητὴς μιμεῖται λόγους καὶ ἔργα ἥρωός τινος, ἵνα διδάξῃ ἀλήθειαν, ἧς οἱ θεαταὶ ἀκροώμενοι καθίστανται κρείττους ἑαυτῶν, οὕτω καὶ ἐν τῷ δράματι εἶνε ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ μίμησις πράξεως, ἥτις ὀφείλει νὰ εἶνε μία, νὰ ὑπάρχῃ δῆλον ὅτι ἐν ἑκάστῳ ποιήματι ἑνότης πράξεως. (1)

Καθότι, ἐπειδὴ σκοπὸς τῆς ποιήσεως εἶνε ἡ ἐκ ταύτης προσγινομένη ἠθικὴ τῶν ἀκροατῶν ὠφέλεια, ἐπιτυγχάνεται δ' αὕτη διὰ τῆς ἀφηγήσεως μιᾶς μόνον πράξεως ὑποκειμένου τινός, ἥτις ἄγει πρὸς ἓν τέλος, διὰ τοῦτο εἶνε ἀδύνατον ὁ ποιητὴς νὰ ἐπιτύχῃ τῆς παρὰ τῶν ἀκροατῶν προσοχῆς καὶ τῆς ἐκ ταύτης ὠφελείας, ἐὰν διηγῆται πολλὰς πράξεις ἥρωός τινος· διότι αἱ πολλαὶ πράξεις, ὡς διάφοροι, πρὸς διάφορα ἄγουσι συμπεράσματα, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐναντία ἀλλήλοις, ἐξ ὧν προκύπτει σύγχυσις, δυσαρέσκεια παρὰ τῶν ἀκροατῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου οὐδὲν ὄφελος, ὅπερ, ὡς εἴπομεν, εἶνε ὁ μόνος σκοπὸς πάσης ποιήσεως.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ πρᾶξις εἶνε μία, οὐχὶ ὅταν περὶ ἕνα (ἥρωα) ᾖ, ἀλλ' ὅταν περὶ ἓν μόνον συμβὰν ἑνὸς ὑποκειμένου, (2) διὰ τοῦτο ὅσοι τῶν ποιητῶν ἀφηγοῦνται ὅλον τὸν βίον ἥρωός τινος ἢ καὶ πράξεις τινὰς αὐτοῦ, πάντως ἀστοχοῦσι τοῦ οὐσιωδεστάτου ὅρου τῆς ποιήσεως.

Εἰς τὴν αὐτὴν ἐπίσης κατηγορίαν ἀνάγονται καὶ ὅσοι τῶν νεωτέρων διαιροῦσι τὰ ποιήματα εἰς *πράξεις*, λέγοντες δ' ἄγνοιαν ἢ κακὴν ἴσως συνήθειαν «*τοῦτο τὸ ποίημα διαιρεῖται εἰς πέντε πράξεις κ.λ.π.*» «*δρᾶμα, διαιρούμενον εἰς τρεῖς πράξεις κ.λ.π.*» «*κωμῳδία εἰς πράξεις δύο κτ.λ.*»

Ὀφείλουσιν ὅμως διαιροῦντες τὰ ποιήματα νὰ ἀποφεύγωσι τὴν λέξιν «*πρᾶξις*», ἵνα μὴ οὕτω γίνηται σύγχυσις πρὸς τὴν *πρᾶξιν* τοῦ ποιήματος, ἤτοι τὴν ὑπόθεσιν, νὰ παραλαμβάνωσι δὲ τὴν λέξιν «*μέρος*», ἧς καὶ ὁ Ἀριστοτέλης (4) ἐν τῇ διαιρέσει τῆς τραγῳδίας χρῆσιν ποιεῖται.

Ὁ δὲ χρόνος, καθ' ὃν περαίνεται ἡ πρᾶξις ἐν μὲν τῇ ἐποποιίᾳ εἶνε ἀόριστος· (5) τοῦτο δὲ ἐξαρτᾶται ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ ἐπικοῦ ποιήματος, ὅπερ διηγηματικὸν ὂν καὶ καθ' ἱστορίαν ἐκφερόμενον ἐπιτρέπει χρόνου ἔκτασιν ἱκανήν, οὐχὶ ὅμως καὶ κατάχρησιν τούτου· ἡ ἐν τῷ δράματι ὅμως ἑνότης τοῦ χρόνου δὲν εἶνε οὐσιῶδες καὶ ἀπαραίτητον συστατικόν, ἀλλ' εἶνε ἐπακολούθησις τῆς φύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ δράματος, ὅπερ εἶχε τὸν χρόνον μάρτυρα τῶν πράξεων τοῦ ἥρωος καὶ συγκείμενον ἐκ πολλῶν πολιτῶν, οἵτινες δὲν ἠδύναντο ἐπὶ πολὺν χρόνον ν ἀποδημῶσιν, (7) οὐδὲ νὰ μένωσι μακρὰν τῶν οἰκιῶν των· (8) πρὸς δὲ ἐπειδὴ ἀρετὴ τοῦ ποιητοῦ καὶ ἀπαραίτητος νόμος εἶνε ἡ τήρησις τοῦ *πιθανοῦ* (εἰκότος), δι' οὗ ὁ θεατὴς ἀπατώμενος νομίζει ταῦτα ὡς ἀληθῆ συμβεβηκότα, τοῦτο δὲ δὲν δύναται ἄλλως νὰ ἐπιτευχθῇ, εἰ μὴ διὰ τῆς τοιαύτης καταλλήλου τοῦ ποιήματος οἰκονομίας, ὥστε ὁ χρόνος καθ' ὃν ἐτελέσθησαν τὰ ἐν τῷ δράματι μιμούμενα νὰ μὴ ὑπερβαίνῃ τὸν χρόνον ἐν ᾧ δύνανται ταῦτα νὰ παρασταθῶσι πρὸ τῶν θεατῶν ἐν τῷ θεάτρῳ, (9) διὰ τοῦτο οὗτος κατ' ἀρχὰς μὲν δὲν ὑπερέβαινε τὰς τρεῖς ὥρας, ἤτοι τὸ χρονικὸν διάστημα, καθ' ὃ μετὰ ζωηροῦ διαφέροντος δύναται ὁ θεατὴς νὰ προσέχῃ τὸν νοῦν εἰς τὰ πραττόμενα· εἶτα δὲ ἐπεξετάθη καὶ μέχρι τῶν εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν, (10) διότι ἦτο σπανιώτατον νὰ εὑρίσκωσι πάντοτε τοιαύτας πράξεις, αἵτινες ἐν οὕτω μικρῷ διαστήματι ἐτελέσθησαν.

Παρὰ τοῖς νεωτέροις ὅμως ποιηταῖς ἡ ἑνότης τοῦ χρόνου δὲν τηρεῖται διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ χοροῦ· διὰ τοῦτο βλέπομεν αὐτοὺς διηγουμένους πολλάκις ὑποθέσεις, αἵτινες ἐν μακρῷ διαστήματι ἐγένοντο.

Διὰ τὸν χορὸν ἐπίσης καὶ διὰ τὴν τήρησιν τοῦ πιθανοῦ ἀπαραιτήτως ἀπαιτεῖτο ἐν τοῖς δράμασιν, ὅπως καὶ *ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ* (ἑνότης τόπου) περαίνηται ἡ πρᾶξις (11)

Διὰ τὴν ἔλλειψιν ὡσαύτως τοῦ χοροῦ καὶ ἡ τοῦ τόπου ἑνότης παρὰ τοῖς νεωτέροις δὲν τηρεῖται, ἀλλὰ πολλάκις ἡ σκηνὴ μεθίσταται ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην πόλιν.

1) Ἀριστοτέλ: ποιητικῇ 8,25 (ἔκδ: Christ) «χρὴ οὖν, καθάπερ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις μιμητικαῖς ἡ μία μίμησις ἑνός ἐστιν, οὕτω καὶ τὸν μῦθον, ἐπεὶ πράξεως μίμησίς ἐστι, μιᾶς τε εἶναι καὶ ταύτης ὅλης. κτλ»

2) Ἀριστοτ. ποιητικῇ 8,15 «μῦθος δ'ἐστὶν εἷς οὐχ' ὥσπερ τινές οἴονται, ἐὰν περὶ ἕνα ᾖ· πολλὰ γὰρ καὶ ἄπειρα τῷ ἑνὶ συμβαίνει, ἐξ ὧν ἐνίων οὐδὲν ἐστιν ἕν. . . διὸ πάντες ἐοίκασιν ἁμαρτάνειν, ὅσοι τῶν ποιητῶν Ἡρακληίδα Θησηίδα καὶ τὰ τοιαῦτα ποιήματα πεποιήκασιν· οἴονται γάρ, ἐπεὶ εἷς ἦν ὁ Ἡρακλῆς, ἕνα καὶ τὸν μῦθον εἶναι προσήκειν· ὁ δὲ Ὅμηρος. . . . Ὀδύσσειαν ποιῶν οὐκ ἐποίησεν ἅπαντα ὅσα αὐτῷ (τῷ Ὀδυσσεῖ) συνέβη, ..., ἀλλὰ περὶ μίαν πρᾶξιν, οἵαν λέγομεν τὴν Ὀδύσσειαν συνέστησεν, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν Ἰλιάδα.

3) Ἴδε ἔκδοσιν Αἴαντος τοῦ Σοφοκλέους ὑπὸ Ν. Δούκα.

4) Ποιητικῇ 12,15 «μέρη δὲ τραγῳδίας. . . . κατὰ τὸ ποσὸν καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται κεχωρισμένα τάδε ἐστίν, πρόλογος, ἐπεισόδιον, ἔξοδος, χορικόν» καὶ κατωτέρω.

5) αὐτόθι 5,10 «ἡ δὲ ἐποποιία ἀόριστος τῷ χρόνῳ».

6): Τοῦτο βεβαιοῖ ἡ Ἰλιὰς καὶ ἡ Ὀδύσσεια, ἐξ ὧν τῆς μὲν Ἰλιάδος ἡ πρᾶξις περαίνεται ἐν διαστήματι 53ῶν ἡμερῶν, τῆς δὲ Ὀδυσσείας ἐν 49 ἡμερῶν.

7) ὅτε ὁ χορὸς σύγκειται ἐκ ξένων.

8) ὅτε ὁ χορὸς σύγκειται ἐξ ἐντοπίων ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν.

9) Ἀριστοτέλ: ποιητ: 7,10 «. . . . ὡς δὲ ἁπλῶς διορίσαντας εἰπεῖν, ἐν ὅσῳ μεγέθει κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ τὸ ἀναγκαῖον ἐφεξῆς γιγνομένων συμβαίνει εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυστυχίας ἢ ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταβάλλειν, ἱκανὸς ὅρος ἐστὶν τοῦ μεγέθους».

10) αὐτόθι 5,12 «ἡ μὲν (τραγῳδία) ὅτι μάλιστα πειρᾶται ὑπὸ μίαν περίοδον ἡλίου εἶναι ἢ μικρὸν ἐξαλλάττειν».

Σημ: Ἐν τῇ Βα διατριβῇ μου παρεισέφρησαν τάδε τὰ σφάλματα. «ἑρμηνείαν ἐν τῷ χωρίῳ» ἀντὶ «ἑρμηνείαν τῷ χωρίῳ». «civilitatem» ἀντὶ «civitatem». «τὴν αὐτὴν ἑρμηνείαν παρέχουσι» ἀντὶ «τὴν αὐτὴν ἄτοπον ἑρμηνείαν» καὶ «μετ' εὐνοϊκοῦ πλοῦ» ἀντὶ «μετ' εὐνοϊκὸν πλοῦν» Θ. Μ. Οἰκ.

11) Ἐν πάσῃ τῇ ἀρχαίᾳ τραγῳδίᾳ δύο μόνον παραδείγματα ὑπάρχουσι, καθ' ἃ ἡ σκηνὴ μετατίθεται, καὶ τοῦτο διὰ ποιητικὴν ἀνάγκην. Ταῦτα δὲ εἶνε ἐν Αἴαντι τοῦ Σοφοκλέους καὶ ἐν Χοηφόροις τοῦ Αἰσχύλου.

Θ. Μ. Ο.ΚΟΝΟΜΟΣ.

ΕΠΟΣ

Ο ΕΠΑΙΤΗΣ

(Συνέχεια καὶ τέλος)

Γ'.

Εἶπε· καὶ εἰς κτγχασμὸν δεινὸν ἐπνίγη ἡ φωνή του,
Ἀλλὰ σπασμὸς διέσεισε τὰ μέλη του ἀγρίως.
Αἱ τρίχες του δ' ὠρθώθησαν· οἱ δύω ὀφθαλμοί του
Ἐντὸς τοῦ κοίλου τῶν κογχῶν ἐστρέφοντ' ἀπαισίως,
Τούτους δ'αἱμαῦραί του ὀφρῦς συσπώμεναι καλύπτουν
Κι ὡς ὑπὸ νέφη ἀστραπὰς τοὺς κάμνουσι νὰ ῥίπτουν.

Χείλη ὠχρὰ καὶ τρέμοντα μετὰ μικρὸν ἀνοίγει.
Λέξεις προφέρει δέ τινας, ἀέρος ὅμως πτέρυξ
Τὰς ἁρπάζει, καὶ δεινῶς τὰς ῥίπτει εἰς τὰ πέριξ
Κ' εἰς κρότου πέλαγος εὐρὺ καὶ ταραχῆς τὰς πνίγει.
Εἰς ποίαν ἄρα ἄβυσσον, ἐνέπεσ' αἰφνιδίως ; ..
Ὁ δύστηνος τὰς φρένας του ἀπώλεσε τελείως.

Ἰδέτε τον! Νῦν, θυελλῶν μανίας εἰκονίζει
Τὸ ὕφος τοῦ προσώπου του. Ἀλλὰ ἐξαίφνης πάλιν,
Τὸ χεῖλός του εἰρωνικὸν μειδίαμα στολίζει,
Λαμβάνει δὲ ἡ ὄψις του μορφὴν γλυκεῖαν ἄλλην.
Ἀλλὰ κ' αὐτὸ παρέρχεται ὡς ἀστραπὴ ταχέως
Καὶ σβύνεται εἰς μορφασμῶν κυματισμούς βαθέως!

✥

Αἱ χεῖρες τοὺς κροτάφους του πιέζουσιν βιαίως·
Μὲ βῆμα δὲ σφαλλόμενον χωρεῖ ἐμπρὸς ταχέως.
Ἐξαίφνης πλήν, τοῦ δρόμου του τὸ νῆμα διακόπτει
Καὶ πόδας αἱματοβαφεῖς κατὰ πετρῶν προσκόπτει
Στέκει ἐκεῖ· καὶ μὲ φωνὴν ἥτις τὰ σπλάγχνα φλέγει
Βλέμμα σκορπίσας σκυθρωπόν, οἰούτους λόγους λέγει:

✥

«Ποῦ εἶμαι;... Ἤκουσα κλαυθμούς; τὰ τέκνα μου θρηνοῦσι;
—Σιγή παντοῦ, μόνον Βορρᾶς ἀκούεται μανία!—
Πῶς τρέμω;... Στῆθι! Προσφιλὴς φωνὴ ἠκούσθη μία.
Ὦ! εἶνε ἡ τῶν τέκνων μου! τροφὴν θὰ μοὶ ζητοῦσι!
Ἢ μὴ τὰ ὦτά μου βομβοῦν;... Βεβαίως θὰ γελοῦσιν
Οἱ ἄνθρωποι, δι' ὅσα νῦν δεινὰ μὲ πολεμοῦσιν!...

✥

«Τὴν κεφαλήν μου νέμονται ἐκρήξεις ἡφαιστείου,
Ἀχλύος πέπλος μελανὸς πληροῖ τὰ βλέφαρά μου,
Σπινθῆρες διαβαίνουσιν ἀπὸ τὰ ὄμματά μου,
Κλονοῦνται δὲ οἱ πόδες μου, ὡς κλάδοι δενδρυλλίου·!
Τὰ προσφιλῆ πλὴν τέκνα μου ἀπὸ τῶν ἀπαισίων
Ὀδόντων φύλαττε, Θεέ, τῶν φονικῶν θηρίων!

✥

»Οἱ ἄνθρωποι τὸ σάβανον φοροῦν τῆς ἀσπλαγχνίας
Καὶ ὦτα ἔχουν ἄκαμπτα διὰ τὰς δυστυχίας.
Σὺ Οὐρανέ! Σύ, ἄσυλον ὡραῖον τῶν δυστήνων
Σύ, ὁ πυρφόρους κεραυνοὺς κατὰ κακούργων χύνων,
Λάβε ὑπὸ τὴν σκέπην Σου τα δυστυχῆ παιδία·
Θὰ τὰ κατασπαράξωσιν τ' ἀνθρώπινα θηρία!

✥

«Τὰ δύστηνα! Ἰδέτε τα· οἱ ὀφθαλμοί των σβύνουν
Τὸ πῦρ τῆς πείνης τὴν βραχνὴν κατέφαγε φωνήντων!
Πλήν, ἵνα διασώσωσιν τὴν σβύνουσαν πνοήν των
Τρεμούσας χεῖρας καὶ ἰσχνὰς ἐπὶ τοὺς πέριξ τείνουν,
Ἀλλὰ οἱ πέριξ ἄνθρωποι καγχάζουν ἀπαισίως
Καὶ ἀποστρέφουν ἀπ' αὐτῶν τὸ πρόσωπον ἀγρίως!...

✥

«Κακοῦργοι! τέρατα δεινά! Ὦ! εἴθε αἱ ὀδύναι
Αἱ ψυχοφθόροι λύπαι μου κ' οἱ συνεχεῖς μου γόοι,
Οἵτινες διασχίζουσιν τὸ στῆθός μου ἀθρόοι,
Ἀείποτε τό αἴσθημα τὸ μόνον σας νὰ ἦναι
Κ' ὁ στεναγμὸς τῶν τέκνων μου. ὤ! εἴθε νὰ κωλύῃ
Τὸν τοῦ Μορφέως δάκτυλον τὸ βλέμμα σας νὰ κλείῃ!

✥

«Τὸ ὄμμα σας δὲ ὅταν ὕστατα τὴν γῆν κατίδῃ,
Ἵνα ἐσχάτην ἄγκυραν κ' ἐλπίδα ἀπαντήσῃ,
Παρηγορίαν δέ τινα καταφανῆ ἀντλήσῃ.
Τῆς πείνης εἴθε θνήσκοντα τὰ τέκνα σας νὰ ἴδῃ!...
Τὸ μαῦρον σῶμά σας δ' ἡ γῆ, διά νὰ μὴ μολύνῃ
Τὰ σπλάγχνα της, ἂς μὴ δεχθῇ, ἀλλ' ἄταφον ἂς (μείνῃ!...»

✥

Τοιαῦτα εἶπε καὶ πληγεὶς ὑπὸ τῶν ἀλγηδόνων,
Τῶν ψυχοφθόρων του δεινῶν καὶ τῶν ἀπείρων πόνων
Οἵτινες ὑπερχείλιζον τοὺς κόλπους τῆς καρδίας,
Ἔπεσεν ἄπνους παρευθὺς ἐπὶ τῆς γῆς βιαίως,
Κ' ἐξέπεμπε τοῦ στόματος λευκῶν ἀφρῶν σωρείας
Τὸ στῆθός του δὲ μυκηθμὸν ἐξέβαλλε βαθέως!...

—o—

Δ'.

Ἀλλ' ὅμως τρέμετ' ἄσπλαγχνοι! Ὁ οὐρανὸς ἀγγέλλει
Τὴν δύναμίν του, καὶ δεινὰς θυέλλας ἀποστέλλει.
Ποῦ νῦν θὰ καταφύγετε; ἢ ποῦ θὲ νὰ κρυβῆτε
Ἐκ τῆς δικαίας τοῦ Θεοῦ ὀργῆς ἵνα σωθῆτε;
Ἢ μήπως πέπλος πράξεων γενναίων σᾶς στολίζῃ
Ἐκ τῆς ὀργῆς τοῦ Οὐρανοῦ νὰ σᾶς ὑπερασπίζῃ;...

✥

Ἰδέτε· πῶς μετήλλαξε τὸν κυανοῦν μανδύαν
Ὁ οὐρανός, καὶ τῶν νεφῶν τὸν μαῦρον ἐνεδύθη.
Κὶ εἰς λίμνην σκότους ἔπεσεν ὁ κόσμος ἀπαισίαν
Μορφὴν δ' ἐρέβους σκοτεινὴν τὸ πᾶν περιεβλήθη;...
Τρέμετε τέρατα τῆς γῆς! τὰ σπλάγχνα του θὰ σχίσῃ
Ὁ κόσμος τὰ πυριβριθῆ νὰ σᾶς καταβροχθίσῃ....

✥

Καὶ ἡ πυρόχρους ἀστραπὴ τὰ πέριξ πῶς φωτίζει!
Εἰς βαθυτέραν δ' ἔπειτα σκοτίαν τὰ βυθίζει.
Κρότος βροντῆς πολύκροτος τὴν γῆν ἐκ βάθρων τρίζει
Κ' ὁ καταπίπτων κεραυνὸς τὸν θάνατον σκορπίζει!
Τρέμετε ἄσπλαχνοι θνητοί! θὰ σᾶς ἀποτεφρώσῃ!
Ὁ κεραυνὸς καὶ τὴν πυρὰν ὡς τέφραν θὰ σᾶς δώσῃ...

✥

Ἡ θύελλα τοὺς φοβεροὺς θυλάκους της κενοῦσα
Καὶ μὲ τὴν γλῶσσαν τῶν βροντῶν καὶ ἀστραπῶν (λαλοῦσα,
Εἰς ἄμορφα συντρίμματα τὰ πάντα μεταβάλλει,
Μὲ πέπλον δὲ καταστροφῆς φρικτὸν τὰ περιβάλλει.
Τρέμετε σεῖς οἱ ὀπαδοὶ τῆς μαύρης κακουργίας!
Θὰ γίνετε ἀνάρπαστοι, καθὼς σωρὸς κονίας!...

✥

Πλὴν αἴφνης, μέσῳ τῶν κρωγμῶν τῆς γαύρου τρι- (κυμίας,
Ἥτις ἀγρίως ἔπνεε μετὰ σφοδρᾶς μανίας,
Τοῦ κόσμου τὴν καταστροφὴν οἰκτρῶς ἐπαπειλοῦσα
Μὲ τῶν στοιχείων τὴν ἰσχὺν τὸν πόλεμον ποιοῦσα,
Ἡ τοῦ ἐπαίτου συμπαθὴς φωνὴ ἀπελπισίας,
Διέσχισε τῆς λαίλαπος τὰς τάξεις τὰς ἀγρίας,

✥

«Τὰ τέκνα μου! τὰ τέκνα μου! θανάτου πνεῦμα κρῦον
Τὴν λαμπηδόνα τῆς ζωῆς θὰ σβύσῃ τῶν παιδίων!
Ἄχ! εἰς τὰ στήθη τοῦ ἑνὸς δὲν πάλλει ἡ καρδία,
Τὴν κεφαλήν του ἔκλινεν· ὡς ὅταν τρικυμία
Κρῖνον ἐκκόπτει τρυφερόν, ἀπέπτη ἡ ψυχή του!
Ἰδὲ τὸ ἄλλο! Ὑψιστε! ἐσβέσθη ἡ πνοή του!

✥

«Καὶ τ' ἄλλο τὸ μικρότερον, ὅπερ εἰς τὴν μορφήν του
Τὰς καλλονὰς τοῦ οὐρανοῦ ἠνάκλα ἐρασμίως
Τῆς πείνης θῦμα ἴδετε! πῶς καὶ αὐτὸ ὁμοίως
Μετὰ συσπάσεις τρομερὰς ἐκτείνει τὴν ψυχήν του!...
Κἂν τὸ μικρόν μου σώσατε τῆς πείνης, τὸ ὡραῖον.
Θεέ μου, πῶς ζαλίζομαι; τὸ φῶς δὲν βλέπω πλέον...»

✥

Εἶπε κ' ἐβάδισεν ἐμπρός. Πλὴν ποῦ;.. τὸ φρίσσον κῦμα
Ὅταν θυέλλης φύσημα τὸ ἐκδιώκῃ λάβρον
Καὶ κυταδύει ἀφροστεφὲς καὶ ἀνυψοῦται γαῦρον,
Ποῦ προχωρεῖ; ἢ στῆς ἀκτῆς τ' ἀποχρημνῶδες μνῆμα
Ἵνα θραυσθῇ καὶ καταβῇ εἰς τὰ τοῦ πόντου βάθη,
Ἔνθα δὲν μαίνονται ποτὲ βορρέως μαῦρα πάθη;...

✥

Ἐβάδιζεν, ἐβάδιζεν. Πλὴν ποῦ;... Τὸ μαυρισμένον
Καὶ μὲ θυέλλας καὶ βροντὰς ἀγρίως ὡπλισμένον
Νέφος, ὁπόταν τοῦ Βορρᾶ τὸ κυνηγῆ μανία
Καὶ παταγεῖ γογγύζουσα δεινὸν ἡ τρικυμία,
Δὲν προχωρεῖ εἰς τ' ἀχανοῦς τὰς ἀπεχθεῖς ἐκτάσεις
Ἔνθα ὦ, φρίκη, σιγαλὰ καὶ φοβερά, ἀνάσσεις;...

✥

Τὸ σφάλλον τέλος βῆμά του εἰς μέρη κατευθύνει,
Ἔνθα κρημνὸς ἀπαίσιος πλευρὰς ῥογμώδεις τείνει·
Τοῦ δρόμου του διέκοψεν ἐπὶ μικρὸν τὸ νῆμα.
—Ἀνοίγει κόλπους κάτω σου τραχὺ καὶ μαῦρον (μνῆμα,
Σταμάτησον ταλαίπωρε!—Ἐκεῖνος πλὴν βαδίζει
Καὶ εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρημνοῦ τοὺς πόδας του ἐγ- (γίζει....

✥

Ἐν βῆμα· καὶ κατέπεσε! Τὰς σάρκας του ἀγρίως
Τοῦ βράχου ὁ ὀξὺς κρυμνὸς ἐκκόπτει ἀπαισίως.
Ταχέως κατακυλινδεῖ. Τὸ αἷμά του ῥαντίζει
Τὰ πέριξ, καὶ μὲ ἐρυθρὰν ἐσθῆτα τὰ στολίζει.
Σωρὸς δὲ ἔγιν' ἄμορφος καὶ πτῶμα φρικαλέον.
Πλήν, τὴν ἠχὼ οἱ στόνοι του δὲν ἐνοχλοῦσι πλέον.

✥

Ἐν Ἄνδρῳ, 1887.

Μιχαὴλ Ν. Καΐρης.

Τοῦ ποιήματος τούτου ἕνεκα πληθώρας ὕλης παρελείφθη τὸ προοίμιον.

Ἐν ταῖς δυσὶ πρώταις στροφαῖς ταῖς δημοσιευθείσαις ἐν τῷ προηγουμένῳ τεύχει παρεισέφρησαν τὰ ἑξῆς τυπογρ. σφάλματα.

Στροφὴ α'. στίχος γ' ἀντὶ σάββατον γρ. σάβανον
» γ'. » ε'. » ἀντὶ φεῦ' » ἄν τινα
« ιγ'. » στ'. » εἰς στεναγμοὺς ἡ λύπη δὲν ἐκχεῖται, γράφε: εἰς στεναγμοὺς ἡ λύπη μας ἐκχεῖται!

Η ΛΥΣΣΑ

Ἱστορία αὐτῆς. — Ἡ περιγραφὴ αὐτῆς ἐπὶ τοῦ κυνὸς καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου. — Θεραπεία αὐτῆς προελθοῦσα ἐκ δήγματος διὰ τῆς μεθόδου τοῦ Παστέρ.

—

Εἶναι πιθανὸν ὅτι ἡ λύσσα ἦν γνωστὴ ἐκ παν- ἀρχαιοτάτων χρόνων, καὶ ἀφ' ἧς ἡμέρας ὁ ἄνθρωπος ἔλαβε σύντροφον πιστὸν τὸν κύνα· ἐν τούτοις παρὰ πάσας τὰς πιθανότητας ὑπάρξεως αὐτῆς κατὰ τοὺς πρώτους τούτους χρόνους, οὐδὲν βέβαιον μαρτύριον περιεσώθη ἡμῖν περὶ τῆς τρομερᾶς ταύτης μάστιγος, ἥτις, καίτοι ἀρχαιοτάτη, δὲν ἔπαυσεν ὅμως οὖσα σήμερον ἧττον τρομερὰ πραγματικότης. Ὁ Ἱπποκράτης οὐδὲν περὶ αὐτῆς εἶπε· πρέπει νὰ κατέλθωμεν εἰς τὸν Ἀριστοτέλην καὶ ἀκούσωμεν αὐτὸν ὁμιλοῦντα περὶ αὐτῆς καὶ θεωροῦντα αὐτὴν νόσον ἰδιάζουσαν τῷ κυνὶ καὶ ἄλλοις ζώοις καὶ μὴ δυνάμενην νὰ διαδοθῇ καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ὁ Κέλσος δὲ πρῶτος ἐπιστημονικῶς περιέγραψεν αὐτήν· ἐνεῖδεν ἐν αὐτῇ τὸν μιασματικὸν χαρακτῆρα ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ τιμὴ τῆς πρώτης θεσπεσθείσης θεραπείας (ἀποκοπὴ τῆς δηχθείσης χώρας καὶ καυτηριάσις διὰ πεπυρωμένου σιδήρου), ἥτις καίτοι ἀρχαία καθ' ἑαυτήν, διετηρήθη ὅμως διηνεκῶς ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν ἀπὸ τοῦ α.' μ. Χ. αἰῶνος μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν. Ἡ πρακτικὴ αὕτη εἶνε ἡ μόνη πράγματι, ἥτις ἐπέζησεν εἰς τὴν προλήψιν καὶ τὸν ἐμπειρισμὸν καὶ ἥτις συνεκέντρωσε τὰ ἔξοχα πνεύματα ἀπὸ τοῦ Διοσκορίδου, Πλινίου τοῦ ἀρχαίου, τοῦ Γαληνοῦ, Σεραπίονος, Ῥαζῆ καὶ τῶν Ἀράβων, τοῦ Morgagny, Marochetti de Saint—Pètersbourg, Bouley καὶ Brouardel μέχρι τοῦ Pasteur, τοῦ ὁποίου ἡ νέα θεραπεία καθιερώθη λαμπρῶς καὶ ὁριστικῶς ἐν τῷ Συνεδρίῳ τῆς Βιέννης.

Ἡ λύσσα εἶναι ἀσθένεια μιασματική, ἥτις γεννᾶται αὐτομάτως παρὰ τῷ κυνί, τῇ γαλῇ, τῷ λύκῳ καὶ πολλάκις τῷ βοΐ, τῷ ἵππῳ καὶ συλλήβδην παρὰ τοῖς χορτοφάγοις καὶ δὲν διαδίδεται εἰς τὸν ἄνθρωπον ἢ δι' ἐνοφθαλμιάσεως· (δῆγμα ἢ ἐπαφὴ πληγῆς μετὰ ἰὸν λύσσης παριέχοντος σιέλου). Ὅταν ὁ ἄνθρωπος δηχθῇ ὑπὸ λυσσῶντος κυνός, ὁ ἰὸς ἅπαξ ἐνοφθαλμισθεὶς ἐν τῷ ὀργανισμῷ διαμένει ἐκεῖ κατ' ἀρχὰς ἐν καταστάσει ὑπολανθανούσῃ ποικίλης διαρκείας, ἀπὸ ἡμέρας τινὰς εἰς μῆνας (ἐπώασις), ἀκολούθως χωρεῖ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἄνευ θορύβου, μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἐπιτυγχάνει τοῦ σκοποῦ τῆς πορείας αὐτοῦ, ἐγκαθίστησι τὴν μικρὰν αὐτοῦ ἀποικίαν ἐπὶ ἐδάφους εὐμενοῦς πρὸς τὴν ἐγκατάστασιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ, τουτέστι τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ. Τότε δὲ ἄρχεται τοῦ ἔργου αὐτοῦ καὶ ὁ ἄνθρωπος κατέχεται ὑπὸ λύσσης. Lasciate ogni speranza (ἀφήσατε πᾶσαν ἐλπίδα) ἔλεγεν ὁ Δάντης ἐπὶ τῶν πυλῶν τοῦ Ἅδου· δὲν ὑπάρχει πλέον ἐλπίς! τοιαύτη ἦν ἡ πρὸ τοῦ Παστὲρ ἐπιφυλαχθεῖσα τύχη διὰ τοὺς δυστυχεῖς. Πράγματι δὲ πᾶς τις ὑπὸ τοῦ τρομεροῦ τούτου κακοῦ πρὸ ὀλίγου ἔτι χρόνου προσβαλλόμενος, ἦτο καταδεδικασμένος εἰς βέβαιον θάνατον τοσούτῳ μᾶλλον σληρόν, καθ' ὅσον ὁ καταδικασθεὶς παρίστατο μεθ' ὅλης τῆς ἐνεργείας τοῦ πνεύματος αὐτοῦ καὶ ἁπάσας τὰς φάσεις τῆς μακρᾶς ταύτης σωματικῆς καὶ ψυχικῆς ἀγωνίας, ἥτις τῷ ἐπέφερε θάνατον. Μετὰ παρολογισμούς, καὶ νευρικοὺς παροξυσμούς, χαρακτηριζομένους ὑπὸ σπασμῶν μερικῶν καὶ γενικῶν, καὶ ἐν τῇ φοβερᾷ ταύτῃ καταστάσει ἀγωνίαν ἐν συνειδήσει ἐπὶ 3 ἢ 4 ἡμέρας βασάνων ἐπήρχετο ὁ θάνατος συνήθως ὑπ' ἀσφυξίας ἢ συγκοπῆς.

Ἐν τούτοις καίτοι καταδικασθεὶς εἰς θάνατον σχεδὸν βέβαιον ὁ λυσσῶν, συνέβαινε πολλάκις ὥστε συνεπείᾳ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εὐνοϊκῶν περιστάσεων, νὰ μὴ ὑποκύπτῃ εἰς τὴν μοῖραν· ἀλλ' ὁποία ἠδύνατο νὰ ἦναι ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ἡ ὕπαρξις τοῦ προορισθέντος τούτου θύματος, ἀπέναντι τοῦ τρομεροῦ τούτου ἀγνώστου, ἀκμαίου πάντοτε, καὶ νομίζοντος ὅτι βλέπει ἀναφαινόμενον ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν σύμπλεγμα φρικωδῶν συμπτωμάτων, διηνεκῶς δὲ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τὸ θέαμα τοῦ μαινομένου ἐκείνου κυνὸς ἔχοντος καὶ ἀπελπισμένου ἐν ᾧ εἰσέτι πᾶσα ἐλπὶς δὲν ἀπώλετο· δὲν ἦτο ἀφόρητος ἡ κατάστασις αὕτη, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας αἱ ἰδέαι τῆς καταστροφῆς προερχόμεναι πολλάκις εἰς ὅμοιον ἐγκέφαλόν εἰσιν λίαν εὔλογοι!

Αἴτια τῆς λύσσης. Ἡ λύσσα εἶνε μιασματικὴ ἕνεκεν ἐποφθαλμιάσεως εἴπομεν· ἀνάγκη ὅπως αὕτη μεταδοθῇ, ὁ ἰὸς νὰ ἐνοφθαλμισθῇ διὰ διαχωρήσεως τῆς συνοχῆς τῶν ἱστῶν (πληγαί). Ὁ ἰὸς περιέχεται ἐν τῷ σιέλῳ τῶν λυσσώντων ζώων· πολλάκις ὅμως δὲν εἶνε οὗτος ἡ μόνη ὕλη, ἐφ' ἧς ἐγκαθίσταται-

ται τὸ μιασματικὸν στοιχεῖον· ἀπεδείχθη σήμερον, μετὰ τὰς ἐρεύνας τοῦ Παστὲρ, ὅτι ὑπάρχει ἐν τῷ αἵματι, ἐν τοῖς σιελογόνοις ἀδέσι, ἐν τοῖς νεύροις καὶ προπάντων ἐν τῷ κεντρικῷ νευρικῷ συστήματι (ἐγκέφαλος καὶ νωτιαῖος μυελός), ἔνθα δύναταί τις νὰ τὸν συλλέξῃ καθαρώτατον καὶ εἰς τὸ ὕψιστον τῆς μιασματικῆς του δυνάμεως. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ ἐν τῷ γάλακτι καὶ τῇ σαρκὶ τῶν ζώων δὲν ἀπεδείχθη ἀρκούντως ἵνα ἀποφανθῇ τις ὁριστικῶς. (Ἕπεται συνέχεια)

(Médecine illustrée). Χ. Θ ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

Καιρὸς χαμένος.

Ὑπὸ τὸν καινότροπον τοῦτον τίτλον ἐξεδόθη ἄρτι ἐν Γενεύῃ τῆς Ἑλβετίας κομψότατον φυλλάδιον περιέχον χαριέστατα ποιήματα τοῦ καὶ ἐκ προηγουμένων ὡραίων ποιητικῶν ἔργων γνωστοῦ κ. Ἠλ. Ζενεμβίση, καθηγητοῦ τῆς Ἑλληνικῆς ἐκεῖσε.

Παρὰ τὴν μετριοφροσύνην τοῦ τίτλου, ἥτις αὐξάνει τοῦ ποιητοῦ τὴν ἀξίαν, ὁ καιρὸς, ὃν δαπανᾷ ὁ ἀναγινώσκων τὰς τερπνὰς σελίδας τοῦ ἐν λόγῳ βιβλίου, εἶνε αὐτὸ τοῦτο κέρδος καὶ πολὺ εἰς ἀπόλαυσιν αἰσθημάτων ζωηρῶν, εἰκόνων πιστοτάτων, ἰδεῶν προτοτύπων, ὁμαλότητος στιχουργικῆς, καὶ ἐν γένει πάντων τῶν ποιητικῶν πλεονεκτημάτων, ἅτινα ἀδιάπτωτα διήκουσι δι' ὅλων τῶν στίχων τοῦ Ζενεμβίση. Δυστυχῶς ὁ χῶρος δὲν ἐπιτρέπει ἡμῖν νὰ παραθέσωμεν καὶ ν' ἀναλύσωμέν τινας ἐκ τῶν στροφῶν τοῦ βιβλίου πρὸς ἀπόδειξιν τῶν λόγων μας. Ἓν δὲ μόνον νομίζομεν ὅτι ὑπάρχει ἐν αὐταῖς, εἰ καὶ σμικρόν, ἐλάττωμα, δηλ. ὁ τοπικὸς χρωματισμός, ὃν δίδωσιν ὁ κ. Ζενεμβίσης εἰς τὴν ἡμετέραν δημώδη γλῶσσαν, ἣν ἄλλως χειρίζεται ἐξαιρέτως, πτρενείρων πολλαχοῦ λέξεις τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος. Ἀλλὰ τὸ εὐδιόρθωτον τοῦτο ἐλάττωμα, οὐδόλως ἀμαυροῖ τὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου τοῦ κ. Ζενεμβίση, ἧς ἕνεκεν μετεφράσθη ἤδη εἰς τὴν Πορτογαλλικήν, ὡς καὶ τὸ προηγούμενον αὐτοῦ ἔργον «Χωρὶς μάνα».

Συγχαίρομεν λοιπὸν τῷ κ. Ζενεμβίσῃ, διότι ἐν τῇ ξένῃ καθίστανται γνωστὰ τὰ τόσῳ καλά του ἔργα, δι' ὧν προικίζει τὴν νεωτέραν μας φιλολογίαν καὶ τῷ εὐχόμεθα ταχέως νὰ παραγάγῃ καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Χ. Θ.

—o—

Συνέκδημος Φαρμακευτικός.

Ὑπὸ τοῦ κ. Δ.Χ.Φωλλίδου φαρμακοποιοῦ ἐν Ἰωαννίνοις ἀγγέλλεται ἡ ἔκδοσις πλήρους Φαρμακολογίας καὶ Φαρμακευτικῆς ἐπὶ τῇ βάσει μὲν τοῦ ἔργου Aide-Memoire de Pharmacie, τῇ βοηθείᾳ δὲ τῶν κλασικῶν συγγραμμάτων τῆς παγκοσμίου Officine (Dorvault) τοῦ Handbuch der Pharmceutische Praxis, Erganzunys band (Dr. Hager) τοῦ Pharmaceutische Manual (E. Holle) τῆς Pharmacopoea germanica, Ph. Austriaca, τοῦ Nouveau Codex Français (1884) τοῦ Formulaire officinal et magistral international (1885 D. Jeannel) τῆς Φαρμακολογίας τοῦ Ἀφεντούλη, Φ. Πίντου καὶ τῶν σπουδαιοτέρων γαλλικῶν καὶ γερμανικῶν περιοδικῶν μέχρι σήμερον. Περὶ τοῦ ἀγγελλομένου τούτου συγγράμματος προσεχῶς πλείω.

—o—

ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΟΛΕΜΗ

Χειμώνανθοι

Ἔμμετρα διηγήματα, ποιήματα. — Καλλιτεχνικωτάτη ἔκδοσις ἐπὶ ἐκλεκτοῦ χάρτου. — Συνδρομηταὶ ἐγγράφονται καὶ ἐν τῷ Γραφείῳ ἡμῶν.

ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Ἡ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ἀνταλλάσσεται πρὸς πᾶσαν ἐφημερίδα ἢ περιοδικόν.

Τὰ πρὸς δημοσίευσιν ἀποστελλόμενα ἔγγραφα δημοσιευόμενα ἢ μὴ δὲν ἐπιστρέφονται.

Ἡ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ἀγγέλλει τὴν ἔκδοσιν παντὸς συγγράμματος, οὗτινος ἀντίτυπον ἤθελεν ἀποσταλῇ αὐτῇ.

Πᾶσα ἀπόδειξις ἀποτίσεως συνδρομῆς δέον ἵνα φέρῃ τὴν σφραγῖδα τοῦ περιοδικοῦ καὶ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Διευθυντοῦ.

Οἱ ἀλλάσσοντες τόπον διαμονῆς συνδρομηταὶ δέον ἵνα ἐγκαίρως εἰδοποιῶσι τὴν Διεύθυνσιν.

Διὰ πᾶσαν αἴτησιν καὶ πληρωμὴν ἀπευθυντέον τῷ Διευθυντῇ Κλεοβ. Χ. Κοκκολάτῳ, εἰς Ἀθήνας, Poste restante δι' ἐπιστολῆς ἀπηλλαγμένης ταχυδρομικῶν τελῶν.

Τῷ ἐγγράφοντι πέντε συνδρομητὰς καὶ διαβιβάζοντι τὰς συνδρομὰς αὐτῶν ἀποστέλλεται τὸ φύλλον δωρεάν.

Ἀγγελίαι καὶ εἰδοποιήσεις καταχωρίζονται ἐπ' ἰδίᾳ συμφωνίᾳ.

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΕΓΓΡΑΦΟΝΤΑΙ

Ἐνταῦθα παρὰ τῷ Ἐκδότῃ ἐν τῷ Γραφείῳ τῆς «Ἀκαδημίας».

Ἐν Πάτραις παρὰ τῷ κ. Καραίσκῳ Καλλιβωκᾷ, φαρμακοποιῷ.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τῷ κ. Σταύρῳ Λεμονίδῃ, βιβλιοπώλῃ ἐν Γαλατᾷ.

Ἐν Φαναρίῳ ἐν τῇ Μ. τοῦ Γένους Σχολῇ παρὰ τῷ κ. Ν. Βούρῳ, καθηγητῇ κτλ.

Ἐν Καλλιπόλει παρὰ τῷ κ. Ν. Ι. Πούμπουρα.

Ἐν Σμύρνῃ παρὰ τῷ κ. Θ. Δημητριάδῃ.

Ἐν Ἀμισῷ παρὰ τῷ κ. Ι. Π. Κρουστανοπούλῳ.

Ἐν Ὀδησσῷ παρὰ τῷ ἱερολογιωτάτῳ ἱεροδ. κ. Κωνσταντίνῳ Καββαδίᾳ.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ

Ἕκαστον τῶν τριῶν πρώτων φύλλων τιμᾶται λεπτῶν 30.

Τύποις

Ν. Γ. ΠΑΣΣΑΡΗ καὶ Δ. Χ. ΒΕΡΓΙΑΝΙΤΟΥ.